

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Dissertationes Juridico-Theologicæ De Jure, & Justitia

Karchne, Simon

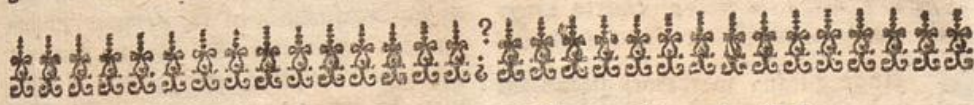
Augustæ Vindelicorum ; [Graz], 1714

Articulus XII. Miscellanæ resolutiones de restitutione.

urn:nbn:de:hbz:466:1-40013

minatores obligant non solum declarare, qui digni, sed etiam qui digniores, sed hoc negatur, ut dictum, nisi interrogentur, interrogare autem non debet,

nisi ut rectè notat Lugo n. 67. Episcopus aliunde non habeat notitiam quis dignior, nec Sciatur modum se informandi de digniore.

Articulus XII. Dissertationis V.

Miscellaneæ resolutiones de restitutione

573.

Quæres Primò an debitor ex injusta acceptione, aut damnificatione debeat restituere præter rem totum interesse. De hoc fuscè disputat Haunold. tom. 5. tract. 5. à n. 140. notans ejus nomine specialiter sumpti prout sumitur in quæstione hac intelligi solum damnum à re principali, & hujus fructibus distinctum, illud definit Haunold. esse id quod nobis factò alieno abest, quodque lucrari potuimus. Est ergo quid extrinsecum rei, seu extra rem ipsam principalem accidit, ut si debitor tempore debito non solverit pecuniam, cessat lucrum, quod habuisset elocando illam, & quâ emisisset merces tunc minus constantes, quas postea cogitur solvere pretio majore, unde patitur etiam damnum emergens hinc tam damnum emergens, quam lucrum cessans uno vocabulo appellati solet interesse. Radix proinde obligationis, & condemnationis ad interesse inquit Haunold. n. 147. est mora in solvendo debitum, aut factum debitoris, sic si res aliena fide bonâ vendita,

& empta evincatur à vero Domino, venditor Emptori condemnatur in id, quod interest Emptoris rem non fuisse alienam, aut sibi non esse venditam L. 8. ff. de Evict.

Porro interesse est, vel ordinarium, vel extraordinarium: primum accidit, dum res uno tempore valet plus, quam alio sive id fiat ob accrementum rei intrinsecum, ut fit in equo factò ex hinnulo, sive ab extrinsecò crescat valor, ut si hoc mense pluris, quam alio æstimetur E. g. triticum, Extraordinarium erit, quando lucrum fundatur in extraordinaria opera creditoris E. g. in ejus negotiatione privans isto lucro dicitur privare interesse extraordinario, Tambur. Lib. 8. in Decal. tract. 3. c. 2. §. 6. n. 2. Ex. his.

Respondeo ad quæstionem affirmativè, seu debet ultra rem solvere totum damnum emergens, & lucrum cessans à tempore moræ culpabilis restituendi, quia privat dominum non tantum re principali, sed causat totum damnum, quod inde emergit, ac impedit totum lucrum cessans etiam extraordinarium, Molin.

X x x 2

Disp.

Disp. 724. Lugo *Disp. 18. n. 26.* et si creditor dum posset monere debitorem, non monet, quod hujus causa damnum patitur, Tamb. cit. §. 6. Dicastill. *Lib. 2. tract. 2. à n. 109.* contra Lugo *num. 32.*

Unde furans mercatori pecuniam præter hanc debet reddere lucrum cessans ex pecuniæ negotiatione, Molin. *Disputat. 315. num. 3.* quia tota ferè Mercatorum pecunia destinatur ad lucrum. Et hæc sunt vera, etsi mora ob impotentiam, aut inadvertentiam præsentem careret culpa in se, sufficit enim, quod sit culpabilis in radice nempe in injusta acceptione, aut culpabili retentione, exinde enim omnia damna imputabiliter sequuntur etiam pro tempore gravis, aut extremæ necessitatis, in qua est debitor ex delicto Lugo *num. 40. & Disput. 21. n. 17.* contra Less. *lib. 2. c. 16. à num. 33.* ubi excusat talem à restitutione damnorum, quæ sequuntur pro tempore, quo si restitueret gravem, aut extremam necessitatem pateretur.

574. Quæres secundò an restitutio differri possit ob lucrum cessans? Respondeo negativè cum Lugo *Disput. 21. num. 15.* Dicastill. *Lib. 2. tractat. 2. Disput. 10. num. 48.* ex Doctorum consensu, quia non possum licitè proximo accipere rem ob lucrum faciendum, ergo nec retinere, nisi ut limitat August. Michel *Tom. 2. Theolog. Canonico-Moral. tract. 6. fol. 943. q. 6.* Summa debita apud me multùm sit operatura, nihil autem, aut modicum apud creditorem, dummodo sim paratus illi resarcire lucrum cessans.

575. Quæres tertio an debitor debeat resarcire damnum totum (de quo *n. 573.*) quod creditor patitur ex justa debitoris dilatione, ut si mora restituendi sit inculpabilis in se propter impotentiam restituendi? Respondeo aut debitor est injustus, aut justus: si injustus est, affirmo ex *num. 573.* si justus, tunc, vel est in contractu præfixus terminus solutionis, vel non: si non, solutionis tempus est illud, quo alter non impeditus petere solutionem, petet solvi: si est præfixus, etsi creditor non petat, mox est præstanda solutio (vide *num. 364.*) dies enim solutionis interpellat pro creditore, terminus autem præfixus non Mathematicè, sed moraliter sumendus est per *num. 364.* Utrum autem mora debitoris justus, ut obliget ad reparandum totum interesse, debeat esse Theologicè graviter culpabilis, ut sit locus obligationi reparandi interesse, constat ex *num. 366.*

Quamvis Regula generalis sit injustam moram debitorem obligare ad restituendum tam lucrum creditori cessans, quam damnum emergens, ita tamen ista Regula generalis est restricta à jure civili *L. si sterilis §. cum per venditorem ff. de act. empt.* & alijs apud Lugo *Disp. 18. n. 27.* ut se non extendant ad contractum emptionis & venditionis modo indicato *n. 364.*

Hæc restrictio quoad morosum emptorem, & venditorem utrum eum liberet etiam in foro conscientiæ, vel duntaxat in foro externo est controversum Molin. *Disput. 368. antea conclus. ultimam* stat etiam pro foro conscientiæ, eo quod possit Princeps sic validè disponere, defactoque sic disposuisse præ-

præsumitur ad tollendas difficultates multiplices ita poscente summâ frequentia utriusque hujus contractus. Lugo *n. 28.* præfert opinionem Angeli oppositam, proinde dictas leges pro foro interno, aut non esse latas, aut usu receptas, atque adeò licet creditori negetur actio ultra ea, quæ illi vi legum competunt *per num. 364.* in conscientia tamen tenetur tam lucrum cessans, quam damnum emergens bonificare, quia juxta leges has, & Molin. res vendita ante persolutum pretium venditori fructificat, & ideo usuras compensativas fructuum Emptor debet venditori solvere, sed hæc dispositio non est intelligenda absolute, aliàs auctis, aut decrescantibus fructibus crescerent aut decrescerent usuræ, quod est falsum, cum hæc sint præstandæ semper in eadem quantitate juxta taxam usurarum, quæ solvi tunc solent ex mutuata pecunia, unde si leges hæc haberent locum in conscientia sæpe continerent usura illicitas, seu non compensativas, sed lucrativas.

576. Quæres quartò an uxor medij vivendi destituta possit frui rebus à marito furto sublatis. Apud Sanch. *L. 10. de Matrim. Dispus. 17. num. 9.* eam excusat Cajet. si habet propositum restituendi cum sui juris fuerit effecta: Navarrus verò *Summa c. 17. num. 268.* penitus liberat, dummodo non vivat sumptuosius, quam ejus statum deceat, quia sic quasi coacta jis bonis utitur: quam sententiam videtur sequi Sanchez, quia eam ultimo loco refert, nec refutat. Respondeo vel furto sublata transiverunt in dominium mariti per commixtionem, vel non: si ita, sequor

sententiam Navarri & Sanchez etsi prævideat maritum non esse solvendo, quia strictior est obligatio, inquit Navar. uxorem alendi, quam restituendi: si non, excuso illam à peccato, dummodo habeat propositum restituendi (cum hoc Dominus nequit esse rationabiliter invitus, supponitur enim non fuisse furtum) quale omnino debet concipere titulo rei acceptæ.

577. Quæres quintò an Petrus prævidens damnum à se illatum, imputandum innocenti, teneatur compensare damna quæ innocens postea subire cogitur, ut solvere Chirurghum, Medicinas vulnerato applicatas, &c. Respondeo affirmative de omnibus illis expensis, quas Petrus ex natura rei debuisset solvere læso, quia ejus loco innocens reparavit, Lugo *Disput. 8. num. 84.* negative verò reliqua, quæ in pœnam infliguntur innocenti, Lugo *num. 82.* Molin. *Dispus. 86. Less. Lib. 2. c. 9. n. 111.* Ratio quod Petrus nec sit causa physica, nec moralis damnorum, quæ imputantur innocenti, Lugo *num. 84.* nisi ut bene limitat, cum Molin. *num. 2.* Petrus gladio innocentis isto invito vulnerasset, Judexque præsumeret ex gladio vulnus illatum ab innocente, tunc enim omnino esset causa moralis, uti etiam, si alterum occidat, aut vulneret in domo, aut fundo vicini, quia communiter præsumitur facta damnificatio cum consensu Domini, secus si cadaver à te occisi ad tuam domum defers alio, unde postea Domino vicina don us imputatur occisio, nam ut plurimum non imputatur occisio Domino domus, ad quam reperitur Cadaver, cum alibi læsus potuerit ibi mori, ita cit. Lugo &

Disput. 18. n. 114. & 116. contra Sanch. Lib. 1. Consil. c. 8. dub. 6. n. 72. consentientem num. 70. in casu quo quis depositum infantem ad suam januam, deponit illum ad vicini januam, deponens enim secundus non peccat contra iustitiam erga vicinum suum, quia per hoc non facit, ut ex iustitia vicinus debeat infantem alere siquidem hic, nec ex charitate tenetur, sed potest mittere ad hospitale publicum, ubi pro infantibus est erectum.

578. Quæres sextò an sine iniustitia erga creditores debitor possit alienare è rebus suis se reddendo impotentem solvendi illos, & utrum alienatio talis sit valida? Respondeo ad primum negativè cum Molin. *Disput. 330. §. prima est & §. 60, qui mutuo* Less. *L. 2. c. 20. à n. 169. Lugo Disput. 20. num. 111.* quia contrahendo priora debita se obligat ad ea integrè solvenda, ergo etiam se obligat ad non ponendum impedimentum integræ solutionis, sed alienatio, de qua hic, est impedimentum integræ solutionis, ergo, &c.

Ob hanc causam debitor, dum est in proximo periculo impotentia solvendi, nequit uni eorum constituere hypothecam realem, quia per hoc faceret hunc melioris conditionis, reliquos verò deterioris, Lugo *num. 106. ex L. cum inventum ff. que in fraud. credit.* Hypotheca ergo tunc nequit esse privilegium in cæterorum præjudicium Amicus *Disput. 40. n. 32.*

Respondeo ad secundum validam esse atque adeo transferre Dominium, nam supponitur res aliis creditoribus non hypothecata (si esset, ex ea possent quærere solutionem) ergo alij habent

actionem purè personalem, qualis licet faciat alienationem injustam, non tamen invalidam, ut patet in equo uniprius vendito, sed non tradito alteri postea vendito, & tradito, ita potiores cum Lugo *num. 112. Molin. Disput. 328. num. 2. contra Sor.*

579. His non obstantibus difficultas gravis est, an res in dicto casu alienata v. g. per venditionem, aut donationem ab Emptore, vel donatario malâ fide accipiente, ut si scivit, quod alienans fiet impotens solvendi creditores, sit restituenda, & insuper satisfaciendum pro illatis inde damnis. Affirmat utrumque Lugo *num. 116. cum Vasq. Banar. & communi, etsi non inducat, sed sponte oblatam acceptet gratis, aut cum onere E. g. pro pretio, Molin. cit. & Disput. 330. distinguit, consentiens in casu incitationis, negans verò si non induxit, quia ex parte accipientis supponitur tota malitia peccati: eum sequitur Less. *Lib. 2. c. 20. num. 168. & num. 170. si ante alienationem debitor statuisset creditores non solvere, quia tunc causa non solvendi est illud pravum propositum. Sententiam Molinæ fatetur probabilem Lugo spectato jure naturali, naturali inquam, quia jus humanum L. 1. & L. si debitor. & L. fin. ff. que in fraudem credit. & L. penult. c. eodem contra accipientem malâ fide titulo oneroso dat intra annum à die, quo creditores resciant fraudem, actionem rescissoriam obligantem ad restituendum non recepto pretio, nisi quatenus reperitur apud alienantem, aut factus est ditior: si accepit titulo lucrativo conscius fraudis, similis actio in illum conceditur, ut rem restituat, aut**

valo.

valorem rei, si hanc absumpsit: at fide bonâ accipiens ad nihil tenetur, nisi res exierit, aut id, in quo factus locupletior *L. qui autem §. simili modo, ff. qua in fraudem credit.* Hæ leges, cum sint iustæ procedunt in utroque foro. An, & qui fructus rei eo casu restituendi? vide Lugo n. 114.

Respondeo sententiam Lugo esse verisimiliorem, quia etsi non cooperetur malitiæ dantis antecedenter conceptæ, ac externæ consumatæ per oblationem rei, cooperatur tamen injustæ damnificationi externæ creditorum, his enim determinatè sequitur damnum non minus ex acceptatione, quam ex damnificatione, obligatio ergo restituendi non radicatur in cooperatione malitiæ dantis, sed in injustitia, quam acceptans causat creditoribus: instantiâ pulchrâ illustrat Lugo num. 117. unde manet soluta ratio Molinæ.

Petes quando quis censeatur conscius fraudis, seu hujus particeps? Respondeo cum Molin. *Disp. 328. num. 2. Amico num. 40.* quando scit debitorem non sufficere ad solvenda debita vetera: inscium fraudis liberat à restitutione rei, cum hujus sit factus Dominus citra omnem injustam actionem: & num. 43. concedit debitorem tempore impotentis contrahere licitè in casibus, in quibus licitè differt, aut omittit restitutionem procurando necessaria sustentationi statûs, idem censet Lugo n. 126.

Infero primò peccare contra justitiam creditorum illos, qui oberatos inducunt ad compositiones, &c. quibus evadunt impotentes expungendi vetera debita.

Infero secundò esse reos gravis culpæ contra justitiam erga uxorem, & proles, qui frequenter sunt Authores, quod ejusmodi mariti, aut parentes abliguriant sua cum damno ingenti uxoris, & prolium. Unde monet Gobat *Theolog. juridico-Moral. c. 12.* ut Confessarius quærat ex compotatoribus, an non fuerint Authores compotationum gravatis ære alieno, ac pro majoritate, aut minoritate, aut nullitate delicti imperet eisdem magnam, vel parvam, vel nullam restitutionem: nihilominus raro fit, ut prudenter consideratis omnibus hæc restitutio imperetur facienda uxoribus, aut creditoribus, quia vel non apprehendunt injustitiam, aut vix induci possent ad restituendum, atque adeò relinquendi sunt in bona fide.

§ 80. Quæres septimò an citra injustitiam fas sit primo largius propinare Legatis ad conciliandam ebrietatem ex fine expiscandi secreta, quæ Legati nequeunt licitè prodere?

Secundò an vicissim licita sit praxis legatorum inquirentium in occultos mores tam naturales, quam morales Ministrorum Aulae promotorum, vel promovendorum.

Tertiò an Legati inquirent licitè secreta bellica contra suam Principalem?

Respondeo ad primum negativè, quia talis propinatio est injusta utpote fraudulenta cooperatio ad peccatum, ex qua, si quæ sequantur damna, oritur obligatio reparandi. Imò isto medio non possunt licitè elici etiam illa secreta, quæ absque peccato prodi possunt citra obligationem, quia Legati sunt rationa-

tionabiliter inviti talibus mediis eruere Secretorum notitiam, Gobat *Theolog. Juridico-Moral. c. 13. Sect. 4. q. 4. n. mihi 47.*

Respondeo ad secundum affirmativè, si inquirent modis non fraudulentis, Balldellus *Theolog. Moral. lib. 3. Disput. 12. Navarr. Summa c. 18. n. 31.* docens fas esse Secretos alterius defectus prodere propter bonum commune Reipublicæ. S. Thom. 2. 2. q. 73. num. 2. *in corp. Verba*, inquit, *per quæ fama alterius diminuitur, proferre propter bonum aliquod, vel necessarium debitis circumstantiis observatum, non est peccatum, nec detractio.* Ratio est, quod præfata inquisitio non sit intrinsecè ita mala, ut nequeat ex fine bono honestari, uti liquet ex praxi superiorum inquirentium in mores subditorum etiam ex solo rumore, & fama, in electionibus, electorum confirmationibus, ordinationibus, in contractu matrimoniali juxta Trid. *Sess. 24. c. 1. de reform. matrim.* ubi quisque sub mortali prolapare debet impedimentum occultum in foro externo etiam improbabile, ac redundans in infamiam E. g. affinitatem ex illicita copula, si reus prius fraternè monitus nolit desistere à matrimonio, uti præmonendus est, quamdiu prudentis arbitrio speratur emendatio.

Quod autem Legati habeant finem honestum, nempe bonum commune, propter quod queant indagare, probatur spectat ad bonum commune pax, ac mutua intelligentia inter Principes, ad eam autem conducit aptitudo, & bonitas Ministrorum; unde sicut spectat ad Principem scire mores suorum Ministro-

rum, cum hinc dependeat bona gubernatio, ita indirectè, & per accidens spectat ad alios Principes scire mores eorundem Aulicorum. Unde resciscens aliquem, qui huic bono communi posset obesse, potest vijs licitis agere, ne Princeps eum audiat, vel ut eum removeat, aut non assumat.

Dixit autem cit. S. Thomas licere observatis debitis circumstantiis, quales ut sint, non sufficit intentio boni communis, sed insuper abesse debet omnis vitiosa circumstantia, quapropter cit. Navar. num. 41. subdit peccare Prælatum, Judicem, & quemvis alium cupientem nosse alterius Secreta, quando procurat nosse Secreta alicujus à quo, quando, quomodo, & ubi non debet.

Respondeo ad tertium affirmativè tum de illis, quæ de jure debeat revelari, ut belli indictio, & hujus causa, tum de alijs, quæ revelandi nulla est obligatio, sunt tamen licitè revelabilia (nisi de his, aut illis quis speciali titulo tacere sit obligatus) secus de jis, quæ salvâ conscientia revelari non possunt, tunc enim Legatus inquirens duplici se obstringeret peccato cooperationis, nempe injustitiæ contra jus Secreti, & infidelitatis, imò etiam contra Religionem, si vult rescire ex Ministris juratis, si verò ex non Ministris est crimen mortale prodicionis conformiter jis, quæ tradit Gobat cit. *quæst. 4. c. 19. sect. 9. & 10.*

Si Secreta bellica sint injusta evidenter, Legatus Principis, contra quem cuduntur, licitè indagat, quia etsi per se non sint investiganda crimina aliena, eorum tamen scrutatio ob boni communis conservationem honestatur, quando

do moraliter non est possibilis via facilior, famaque consultior, de quo copiosè Lugo de *justitia Disput. 14. præsertim à n. 101. ad 108.* Hinc fas est scrutari in Consilia Turcorum contra Christianos utpote injustæ.

581. Quæres octavò quæ potissimum injustitiæ contingant in militia cum onere restituendi?

Respondeo sequentes. Primò si bona Ecclesiæ, & innocentium Ecclesiasticorum tollantur, non enim sunt pars Reipublicæ politicæ, unde etsi hanc in membris suis etiam innocentibus licitè Victor legitimus puniat exuendo bonis (extensio ad bona innocentium est contra Becan. Palao, &c. contententes post victoriam Jesse bona restituenda laicis innocentibus) secùs tamen in Ecclesijs, ac Ecclesiasticis, atque adeò bonis rapta debent reddi Molin. *Disp. 121. Laym. lib. 2. tract. 2. c. 12. num. 11. & 13. Dicastill. lib. 2 tract. 1. Disp. 10. dub. 16. § 7. à num. 402.* Unde in direptione Urbis duces cavere debent, ne res Ecclesiarum personarum que Ecclesiasticarum diripiantur, nisi Ecclesiastici actu pugnant contra justum Victorem, tunc enim ante partam Victoriæ possunt bonis, imò etiam vitâ spoliari (quia tunc sunt hostes) secùs post partam Victoriæ, quia extra conflictum dux belli non est Clericorum Judex, Diana *p. 11. tract. 3. Resol. 1. num. 9. & p. 9 tract. 9. & Miscell. 4. Resol. 9. n. 4.*

Privilegio Ecclesiasticorum in dicta direptione gaudent bona peregrinorum, ac mercatorum externorum, quia non sunt pars civitatis hostilis.

Cæterum omnes conveniunt, quod spoliatis innocentibus etiam jis, qui sunt

membra Reipublicæ reliqui nocentes debeant refarcire damna. Item si quæ damna innocentibus inferenda ad finem belli nihil conducunt, ea justè non possunt inferri. Hinc si bellum commodè potest geri sine agriculturalum spoliatione, injustè spoliantur, Diana *p. 6. tract. 4. Resol. 11. n. 31.* Pro immunitate rusticorum stat *c. innovamus de treuga, & pace*; quo tamen, inquit Molin. *vers. fin.* non prohibetur omne spoliium, sed solùm præcipitur, ut quando exeunt ad agriculturam, aut in ea cum animalibus morantur, aut redeunt, sint securi, sic enim bono publico prospicitur, ne ex agris incultis fames sequatur. Quid autem dicendum est de bonis sæcularium tali tempore in Ecclesiam comportatis, possuntne justè occupari ab expugnatore justo? Affirmat ut verius Dicastill. *num. 403.* contra Soarez de *charit. Disput. 13. Sect. 7. num. 14.* volentem gaudere immunitate. Ratio verioris opinionis est, quod bonis occupationi justæ obnoxijis Ecclesia non præbere possit immunitatem, cum sit per accidens ea ibi reperiri.

Imò ipsa Ecclesia, si pax, & victoria aliter non posset obtineri, potest vastari & comburi, ex illa hostes extrahi, aut in ea occidi, præsertim si est instar propugnaculi munita, sic enim ipso facto amittit immunitatem *Can. SS. Patrum. 10. q. 1.* nisi præcisè sit munita pro defendendis Ecclesiasticis, & innocentibus, Dicast. *n. 404.* cum Valent. Coninch, &c.

582. Tertio milites præsidarii, aut configentes, quamdiu spes est prævalendi, non possunt stationem deserre sub culpa mortalis injustitiæ etiam

Y y y

cum

cum vitæ periculo, aliàs obligarentur damna inde orta reparare, ac capitalem pœnam luere *L. 3. ff. ad L. Jul.*

Quartò duces militum gravissimè lædunt justitiam cum onere restitutionis omnium damnorum securorum præsentantes plures milites, quam habeant, hinc enim sequitur, quod numerus militum sit impar ut defendat Castrum, aut ut vincat hostem in conflictu, quo fit, ut hostis vincat, castrum cadat, belli sumptus reddantur inanes, &c. *Molin. Disp. 116. vers. solet cum hoc, &c.*

Pari culpæ, ac oneri subsunt Commissarij annonæ furaces, aut ob suam socordiam corruptum cibum aut potum porrigentes, unde mars multorum evenit, aut simulantes se habere sufficientem munitionem, dum eâ carent; unde Victoria non obrinetur aut retardatur non absque ingenti dispendio, cit. *Molin. vers. non dissimile.*

Si Principi annonam taxant pretio altiore, quam emeriat, injustè agunt, nam vi officij, proinde ex justitia debent agere utiles œconomos. Idem dic de jis, quibus incumbit cura comparandi pecora pro exercitu, si pretium attollant ultra expositum.

Commissarij Cassæ injusti sunt, non solventes, aut diminuentes stipendia, aut facientes difficultatem, ut extorqueant donaria, quæ non minus sunt restituenda, quam non soluta, aut dimidiata. Unde si occasione dilata, aut imminuta solutionis miles præderit, aut aufugiat, aut rebellet, uniuersa hæc damna jis imputantur.

Commissarij armilustrij peccant contra justitiam non prodentes defectum

numeri militaris in regiminibus, aliàs fiunt Rei totius nocuenti. Unde non possunt accipere pecuniam à Colonellis, ut sileant, sed acceptam debent reddere adhuc integrâ, videlicet, si opus turpe nondum sit patratum, ut si damnus est impedibile per manifestationem: at si jam sit patratum, ut si Commissarius tacuit ètque colonellus jam mortuus, cum damnus sit inimpedibile, pecunia accepta retineri potest per *n. 214. & 216.* aut restat resarciendi jacturam numeri militaris, pro qua pretium acceperat. Doctrina hæc est certa ex *n. 328. & sequent.*

583. Quintò eandem culpam, ac obligationem restituendi contrahunt duces transeuntes cum exercitu, ac tenentes localvicina suspensa non manifestando diuersorium, ut sic quisque locus accedat, & offerat notabilem summam, ne illic traducatur exercitus, sic enim injustè gravatur populus, quia etsi ducibus sit liberum eligere transitum per hunc locum præ alio, dum nequit onus in omnes æqualiter dividi, injusta tamen est venalis electio hujus præ alio, pretijque retentio, cit. *Molin. vers. Molestum valde.*

Sextò malo simili, ac oneri se obstringunt dicti duces, qui signant suos famulos in milites, ut sibi stipendium pro militibus deputatum reseruent, *Bonac. de Restit. Disput. 2. q. fin. p. 12. num. 27.* notat tamen P. Richard. *Arsdeckin. Theolog. Tripart. tom. 2. p. 2. tract. 6 in tit. pro Missione Castrensi q. 1. in fin.* quod sit usu militari receptum Capitaneis concedi locum mortuorum pro duobus, aut tribus famulis, & unum

unum pro signifero, ceteri famulos actu non habeant.

Idem dic si stipendia debita militibus mortuis ab intestato non dent eorum heredibus (his enim de jure communi debetur hereditas cit. *Arsdeckin in q. 2.* cum nullum jus scriptum capiteis det jus ad ea stipendia: scriptum inquam, quia teste *Laym. lib. 2. tract. 3. c. 121 num. 18. vers. accedit.* quibusdam in locis heredibus nihil solvitur) aut mortuos in numerum vivorum referant, ut pro eis acquirant stipendia, nisi constet de voluntate donativa Principis, quæ tamen non est extendenda ad stipendia, quæ defunctus est meritis, & heredibus reliquit.

Septimò delinquent graviter, si militibus stipendia subtrahendo sinant eos prædari, obligantur tam prædas, quam subtracta stipendia refarcire *Laym. cit.* ubi Principem bellantem onerat ad reparanda omnia damna rapinis illata, quas miles destitutus stipendio exercet, facit tamen discrimen inter Principem spontè bellum inferentem, ac inter coactum præsertim ad defensivum; prior tenetur abstinere, nisi sciat se belli nervum tantum possidere, qui sufficiat ad continendum in officio militem, aliàs particeps erit omnium damnorum cum onere satisfaciendi; posterior verò excusatur, si ob penuriam æris stipendia tardius, aut tenacius solvantur, quo casu, si miles incolas molestat rapinis, quin valeat ab officialibus contineri, coguntur hi permittere inter duos mala minus, nempe damna in subditis, quam ut exercitus fiat perduellis, deficiatque ad hostem consentit cit. *Dicastill. duobis. 10.*

584. Consuetum est plerisque locis trium, quatuorve mensium stipendia retinere ad militem impediendum à fuga, & dum dimittitur stipendium imminuere in pœnam ob actas contra voluntatem ducum prædas multas, esto multi sint innocentes, quia dantes nomen militiæ, scientesque hunc morem videntur in eum tacitè consentire. Hæc & similia ait cit. *Laym.* interdum probabiliter excusantur, ut saltem à Confessariis tanquam manifestè injusta damnari non possint.

Verissima est Doctrina *Dianæ p. 6. tract. 4. Resol. 26.* nempe ea, quæ Rustici præter servitia, ut sunt Lumen, ignis, lectus, & palea offerunt: communiter non esse donationes spontaneas, sed coactus metu majoris mali, atque adedè peccant accipientes, nisi constet liberè omnino ea fieri, aut nisi gravi necessitate milites premantur, tunc enim licitè possunt etiam extorquere sustentationi necessaria, ne exercitus pereat cum maximo damno communi, tunc autem Princeps obligatur compensare gravamen.

In Principis subditorum, aut amici terra æquitatus non licitè pabuletur, si publicum aliunde sufficiens devehatur aut pretio haberi possit, miles enim sicut nihil juris habet in alienum gregem, ita nec in pabulum, *Less. in Posthumis verbo bellum p. 150.* nisi excuset extrema necessitas faciens omnia communia, dummodo enorme damnum passis, sicut in alijs rebus magni pretij solet fieri, compensetur, cit. *Arsdeckin q. 7. moñens aliquos existimare, quod communis consuetudo in castris recepta faciat liberam pabulationem, quam si verè talis*

fit, non audet condemnare Less, si à Principe positivè permittatur, & fiat pauperibus graviter læsis satisfactio. An autem Princeps hanc facultatem pabulandi fecerit, est quæstio facti: quod non insinuat causam cit. Arsdeckin.

Contingit sæpe, quod conscribens militem, ut alliciat, largè polliceatur alicui vexillum, alteri, quod futurus sit scriba lustratorius vulgò *Musters Schreiber* / aut Decurio, at prodeuntes in campum nihil horum præstant, est ne fas sub tali conditione opposita conductis clam fugere citra culpam. Respondeo affirmativè cum Joachimo Bürgers in *Observat. Juridico-Polit. Jurisconsulto centur. 5. Observat. 19.* quia contractus ob non securum implementum resolvitur Carpzou. *Lib. 2. Respons. 88. n. 13.*

585. Quæres nonò quid restituendum præcisè pro occisione, mutilatione, vulneratione, cicatrice & deformitate. Est duplex sententia: prima nullam agnoscit restitutionem, seu reparationem jacturæ bonorum naturalium corporis: Probatum primò: *c. 21. Exod. vers. 19.* dicitur: pro percussione solùm obligari percussorem operas, & impensas in percussum factas solvere. Secundò *L. fin. ff. de his, qui effuderint*, habetur: *cum quid læsum fuerit, Judex computat mercedes Medicis præstitas, & cætera impendia, quæ in curatione facta sunt, præterea operarum, quibus caruit, aut cariturus est ob id, quod inutilis factus est, cicatricum autem, aut deformitatis nulla fit æstimatio, quia liberum corpus nullam recipit æstimationem.* Tertio probatur ratione: tum quod pro vita, aut mutilatione &c,

æquale reddi non possit, vita enim, & membra nullo precio sunt comparabilia; tum quia sunt bona altioris ordinis, quæ per bona ordinis inferioris non possunt resarciri, tunc quia si ex natura rei esset faciendâ pro his restitutio, hæc non cessaret, etsi percussor lueret delictum præbâ capitali, quod tamen communicet negant etiam Adversarij cum Molin. *Tom. 4. Disp. 84. n. 8.* Hæc Prima sententia est Vasq. *de Restit. c. 2. §. 2. dub. 6. n. 17.* Sanch. *Lib. 1. Consil. c. 4. dub. 2. n. 7.* Lugo *Disp. 11. Sect. 1.* Less, *Lib. 2. c. 9. n. 141.* post Navar. *in man. c. 15. à n. 22. ad 27.*

Secunda sententia stat pro reparatione cum S. Thom. *2. 2. q. 62. art. 2. ad 1.* ubi ad objectionem factam, quod pro membro & vita ablatis sit impossibilis restitutio? Respondet: *in quibus non potest recompensari æquivalens, sufficit, quod ibi recompensetur, quod possibile est.* Quam sententiam amplectitur Molin. *à. n. 3.* Valent. *in 22. Disp. 15. q. 6. p. 5.* Azor. *p. 3. Lib. 5. c. 3. q. 4. &c.* Ratio est: quòd etsi bona corporis sint ordinis superioris, proinde ad æqualitatem æstimari non possint, attamea bona inferioris ordinis augeri possunt, ut prudentis arbitrio accedant ad æqualitatem damni illati in bonis superioris ordinis, quis enim dicet agere imprudenter eum, qui excussionem unius dentis pateretur pro amplo dominio: bona fortunæ sunt ordinis inferioris, quam sit vita canis aut bovis, ut argumentatur Scotus, & tamen horum injusta damnificatio est compensabilis bonis fortunæ, ergo etiam vita corporalis hominis. Non ergo mens est jurium, quæ pro se allegat prima sententia, quod bona

na corporis sint prorsus inestimabilia etiam in casu, quo accedit arbitrium & moderamen Judicis taxantis restitutionem pro damno injuriæ, nam ut notat Navar. n. 25. præter vindictam publicam læsori inferendam agi potest actione injuriarum ad vindictam privatam pro damno privato seu injuria quam illæsus incurrit,

Norandum hic ex Molin. *Disp.* 40. n. 1. & 2. quod secundum Vulpian. *L. 1. in pr. ff. de injurijs* injuria sumatur vel latissimè pro omni eo quod non jure fit, id est, contra jus; sub injuria sic sumpta comprehenditur omne damnum injustè illatum etiam sine contumelia. Secundò presse pro contumelia id est, pro eo, quod in contemptum & dedecus ejus cedit, cui est illata injuria, quæ uti exponit n. 3. dividitur in atrocem, seu gravem, & in levem; dupliciter autem contingit contumelia, nempe aut verbis (horum nomine venit omne signum minoris æstimationis significativum) æstimationem minuentibus, aut factis, ut percussione, violentæ manûs injectione, percussione attentatione E. g. baculum aut manum elevando ad percutiendum, aut iuclusione in aliquo loco, aliòvè modo simili qui cedat in nostrum dedecus contra bona corporis nostri, aut personarum nobis conjunctarum, de hac injuria hoc loco agitur (secùs de contumelia contra bona alterius generis E. g. honoris, æstimationis, aut in præjudicium bonorum nostrorum externorum) Ex contumelia explicata contra bona corporis oritur actio injuriarum, de qua agitur in cit tit. ff. estque per se æstimanda,

Unde patet injuriam utramque scilicet tam latè, quam specialiter sumptam posse concurrere, ac (ex utraque actionem læso, aut hujus hæredibus competere posse; ex injuria latè accepta competit actio legis Aquiliæ tendens ad reparationem damni E. g. illari in bruto occiso, & actio injuriarum ratione contumeliæ.

§ 86. Porro plerique apud Molin. n. 7. videntur exigere satisfactionem in pecunia, ipse verò cum aliis est contentus aliquâ sive ea sit pecuniaria, sive spiritualis.

Coveniunt Doctores utriusque sententiæ, consuluntque, quod sicut Juxta fori externi potest multare homicidas pecuniâ, si vitæ parcat, applicanda hæredibus, ita confessarius homicidæ possit imponere satisfactionem spiritualem (nisi constaret decessisse in statu peccati) E. g. Sacrificia, eleemosynas preces applicantes animæ occisi, præsertim si interfectus, ut notat Molin. n. 10. defraudatus sacrificijs, quæ præcepisset, si non fuisset occisus, esto hæredes occisi condonent mortem occisori.

Cæterum idem Molin. n. 8. docet etiam in sua sententia in foro conscientie nihil esse satisfaciendum pro vita, si occisor pænâ mortis condemnatur, quia reddit æquivalens in eodem genere bonorum, ibidemque asserit secundum jura ad compensaticam mortis non agi civiliter, sed solùm criminaliter ad talionis pænâ, quod n. 9. extendit, si hæredes condonent mortem, sic enim cedunt juri ad satisfactionem pro vita Lugo n. 3. Navar. cit. n. 25. contradicit Molin. quatenus docet, quod etiam luens ex sententia Judicis pænâ mortis

Y y 3

mortis

mortis adhuc hujus hæredes non minus quam pro alijs debitis debeant refarcire damnnum illatum læsæ parti.

Respondeo utramque sententiam esse probabilem, primam tamen esse probabiliorem, utpote conformiorem juri, juxta quam negandum est secundæ, quod unquam fieri possit compensatio ad æqualitatem, tunc enim tantum est ad æqualitatem compensatio, quando idem in specie recipitur, vel æquivalens, æquivalens autem tunc accipitur, quando eo, quod accipitur, potest per se comparari illud in specie, quod ablatum, prout fit in compensatione pecuniariâ pro vitâ canis, aut bovis, secus pro vita aut membro hominis.

§87. Quæres Decimò an occisor, mutilator, vulnerator debeat restituere omnia realia damna secuta ex occisione, &c. ante mortem occisi? Respondeo affirmativè de damnis ob expensas necessarias, & rationabiles, videlicet moderatas secundum conditionem status occisi, vulnerati &c. sic ad damna mortem præcedentia spectant expensæ in medicinas, Medicos, chyrurgos, victum delicatorem (detractis expensis, quas aliunde fecisset in sui sustentationem) jactura lucris ex arte aut negatione cedentis in commodum uxoris, prolium &c. horum enim omnium est injusta causa, ita omnes cum Molin. *Disp.* 83. n. 1.

Infero Primò occisorem, mutilatorem &c. teneri alere eos, quibus strictum jus competeat in occisum pro alimentis, hi autem sunt occisi uxor, proles, nepotes, parentes præsertim egentes, & ab occiso soliti accipere alimenta, Molin. n. 6. secus alij cognati, ut fratres, sorores, amici, mendici, et hæc alverit, quia ex liberalitate, non ex juris obligatione id fecit,

Infero Secundò occisorem, &c. liberari à restitutione luctorum, si occisus nihil lucrabatur, aut si lucrabatur, ipse autem prodigebat sine commo-
dum uxoris &c. aut si aliqui senserunt quidem commodum, attamen occisus non tenebatur illos alere, ut si parentes sint divites, proles jam puberes aptæ ad se ipsas alendas, uxor non egeat, nisi obdorem ex justitia sit alenda, sed nec tunc si æquè commodè possit alteri nubere, quia præfati tunc non habent jus, ut ab occiso alantur.

Infero tertio si occisus est Nobilis (nobiles ob ingenuitatem facile solent condonare Molin.) aut opulentus absque arte, aut laboribus suos sustentans, aut jam ob ætatem decrepitam laboribus ineptus cessat compensandi obligatio, nihilominus de Nobilibus vult ex circumstantijs dijudicandum Lugo n. 49. si enim sunt substantiæ tenuis, proles teneræ &c. credit non præsumi remissionem, quam etiam non agnoscit Molin, dum res est dubia.

§88. Infero Quartò quando occisus negotiando, aut laborando sustentabat eos, quos de jure tenebatur non est restitutio facienda secundum æqualitatem rei, ac certum annorum numerum, sed secundum moralem æstimationem prudentis judicio taxandam attentis circumstantijs occisi, nempe ætatis, complexionis, valetudinis, artis, diligentia, ita ut sit moralis certitudo habitæ ratione spei lucrandi, ac periculi amittendi, aut non consequendi lucrum præfatos tantum emolumentum fuisse precepturos, nisi esset occisus. Quanti ergo ante occisionem spes ista, si foret venalis, prudenter venderetur, tantum est

est restituendum. Molin. *Disp.* 87. (notans *Disp.* 83. in *fin.* hanc restitutionem melius fieri transigendo cum ijs, quibus est restituendum ad vitandam molestiam ponderandi omnes circumstantias, à quibus quantitas restitutionis pender) Lugo à n. 46. Less. c. 9. *dub.* 26, addens etiam speratum augmentum hereditatis obventurum uxori, & proli- bus, si vixisset, esse restituendam, secus alijs heredibus, sive ex testamento, sive à intestato, hos enim non tenetur heredes facere, Molin. *Disp.* 83. n. 7. Verum cum hereditatis augmentum regulariter sit valde incertum ob contingentiam mortis tum occisi, tum heredum, ideo negat Sporer *Tract.* 5. *Decal.* c. 3. n. 228. titulo solius hereditatis esse restituendum, nisi sit moraliter certum augmentum speratum.

Infero Quintò etsi certum sit heredes occisoris non teneri compensare damna, quæ occisus passus est in sua persona usque ad mortem, si ea condonet, cum juri suo cedere possit validè & licitè, attamen probabilius est remitti non posse damna, quæ patiuntur personæ post mortem habentes jus ad alimenta, ut uxor, proles, quia horum juri non potest cedere occisus, cum id ad eos non deriveretur (imò per n. 101, vi juris proprietatis, etsi non solius, tenetur alere proles contra salmaticenses *tract.* 13. c. 2. n. 113. agnoscentes solum obligationem pietatis, aut charitatis) ita Lugo n. 63. contra Less. n. 158. Thom Sanch. *Lib.* 1. *Consil.* c. 4. *dub.* 12. n. 5. quorum sententiam censet probabilem Tambur. *Lib.* 6. in *Decal.* c. 4. §. 3. n. 11. quia patiuntur quidem damna, hæc in sua persona, totum ta-

men debebant habere à defuncti voluntate.

Infero Sextò in quæstione illa an heredes occisoris debeant restituere damna, quæ patiuntur creditores, in qua affirmativam sustinet. Molin. *cit.* *Disp.* 83. n. 8. Laym. *Lib.* 3. p. 3. c. 6. n. 4. Sporer n. 230. eo quod justitia arctius obliget occisum ad satisfaciendum creditoribus, quam necessarijs heredibus, quales sunt proles; & uxori, quæ non est necessaria hæres, nam nec heredibus præstantur alimenta, nec uxori jus, præter dotalia, competit, nisi deducto priùs ære alieno, negativam tueretur communior cum Less. n. 151. Lugo n. 83. Tambur. n. 12. quia proles, uxor parentisque occisi sunt una moraliter persona cum occiso (& ideo occisor est causa per se damni eorum) secus creditores cum occiso, eorumque damnum per accidens utpote rarissimè sequitur ex occisione debitoris. Negativa est verosimilior.

589. Quæres Undecimò, an, & qualis sit obligatio restituendi ex duello, aut rixa. Differt duellum à rixa, quod illud sit singulare *ex causis privatis certamen inter tuos, aut plures ex conditio designato tempore, & loco.* Sanch. *Lib.* 2. c. 39. si non sit ex conditio, ut si ex duobus ita commotis unus dicat, exeamus eodemque impetu exeuntes in aliquo loco extractis gladijs pugnare incipiant, non est duellum sed rixa, & quidem verius, etsi aliquis eorum condicat in locum, & tempus durante illo impetu E. g. hic te expecto, donec armatus huc redeas, quia conventio, & pagna in illo calore non sunt duæ, sed una moraliter actio, Tamb. c. 1. §. 3. n. 12. Re.

Respondeo Primò quando duo se mutuo sponte prouocârunt, neuter tenetur refarcire damna realia, siue antecedentia siue subsequenter mortem, *Molin Disp. 82. n. 1. Lugo n. 66.* ex communi consensu contra Turrianum, quia etsi sit verum homicidium utpote autoritate privatâ & sine necessitate commissum, non tamen est iniustum seu cum injuria occisi, in qua sola fundatur obligatio restituendi. Amplia, quando unus prouocat, alter ad declinandam pusillanimitatem, ac infamiam coram mundo coactus consensit *Lugo n. 71.* contra *Molin. n. 2.* idque locum habet etiam respectu damnorum realium mortem subsequentium, quæ patientur proles (de quorum jure relege *n. 587.*) quia etsi post vulnus lethale occisus nequeat remittere damna prolium, cum jam sit læsum jus illorum atamen ante injuriam potest impedire, ne sequatur obligatio compensandi, consensus enim in necem suam impedit, ne occisio sit iniusta etiam respectu prolium &c. juxta communem sententiam, quæ negat ex iustitia teneri parentem alere proles oppositum sentio secundum sententiam affirmantem, quia tunc non potuit impedire iniustitiam relatè ad proles, consentit *Lugo n. 72.* ubi à priori doctrina excipit casum, quo prouocans ex iustitia tenetur aliquem alere, tunc enim prouocatus occisor peccat respectu hujus contra iustitiam (quia cooperatur prouocantis iniustitiæ,) quem casum putat esse rarissimum.

590. Quæres Duodecimò an iniuste inuasus occidens inuasorem cum excessu notabili moderaminis inculpatae tutelæ teneatur restituere damna,

de quibus hætenus. Est autem moderamen inculpatae tutelæ vis repellens vim iniuste illatam quantum necessitas postulat, ut dum quis vim aliter moraliter nequeat vitare, quam occidendo consideratis circumstantijs loci, temporis, personarum, quod in particulari boni viri arbitrio relinquendum monet *Laym. l. 3. tract. 3. p. 3. c. 3. n. 1.* tres autem generaliter requiruntur conditiones. Prima est ut sit vera aggressio per violentiam, siue vi apertâ siue occultâ per insidias attentatâ. Secunda ut sit vera, & necessaria defensio nempe facta in ipso actu aggressionis, aut cum certum sit, quod alter me sit aggressurus, secus ante aggressionem, aut hac jam cessante. Tertia ut defensio non excedat modum necessitatis, unde si inuasus potest fugere citra ignominiam, uti potest Religiosus, aut clericus, secus vir nobilis, vel miles *Laym. n. 2.* aut clamare cum spe auxiliij; vel vulnerando se liberare, non est licita occisio utpote non necessaria ad sui defensionem, consequenter nec est inculpata tutelæ, *Sporer Tract. 5. in De cal. c. 2. n. 133.* ex communi.

Respondeo nunc ad nihil teneri inuasum occisorem notabiliter excedentem moderamen inculpatae tutelæ consistentem in eo, quod non fugerit, dum posset sine nota ignominia *Laym. n. 2. Less. Lib. 2. c. 9. n. 136.* contra *Lugo n. 55.* quia non tenetur ex iustitia, sed charitate E. g. Religiosus, &c. qui numero sequenti *ex n. 105.* extendit contra *Nauar. Sylvest.* ad casum, quo occisor contumelia, aliâve injuriâ præbuisset occisori ansam invadendi armis, quia conuictum non est via iusta ad ulciscendum armis.

Alius

Alius non obligatus fugere excedens notabiliter moderamen tutelæ inculpatae à plerisque damnatur ad restitutionem damnorum apud Less. n. 134, approbantem, quia est injusta occisio, subdit tamen cum aliquibus, quod probabiliter non teneatur ad tantum, ad quantum aperta vi, aut ex insidijs occidens, sed notabiliter minus, quia ex parte amittit jus ad damni compensationem, imò probabile est ad nihil teneri, injustus enim invasor censetur æquè remittere, ac provocans, cum sciat, quod invasus sit omnia tentaturus ad vim repellendam, ergo licet posset vitam tueri vulnerando, proinde mortaliter peccat propter notabilem excessum occidendo, non tamen peccat contra justitiam erga occisum, Sporer c. 3. n. 217. post Tambur. c. 4. §. 3. n. 15. Ex his.

591. Deduco Primò, quod adulter occidens cum moderamine inculpatae tutelæ maritum invasorem ad nihil teneatur, quia occisio non est culpabilis in defensionem sui. Nec obstat quod adulter præbuerit occasionem, nam adulterium non est causa proxima, sed occasio remota occisionis mariti Less. c. 9. n. 317. Molin. Tom. 4. Tract. 3. Disp. 81. n. 3. qui n. 10. probat: maritum, quando hic in adulterio cum uxore deprehensum occidit in foro conscientia non teneri damna refarcire, donec causa ad Judicem delata cognoscatur, utrum in pœnam delicti an compensationem injuriæ sit facienda restitutio, habens enim jus ad justè excipiendum contra eum, qui potest petere restitutionem, hanc differre valet, donec petatur à Judice, qui de ea cognoscat.

Deduco Secundò incipiens rixari absque animo occidendi postea advertens invasum prævaliturum, seque ab eo occidendum, nisi præveniat, licitè prosequitur defensionem sui cum occisione invasi, quia invasus non habet jus aggressorem, qui mortem non intentat occidendi, si tamen invasus credit aggressorem non destitutum hic tenetur damna restituere hæredibus occisi invasi, est enim per injustam aggressionem damnorum causa, nisi aggressor sit protestatus se nolle ulterius pugnare, tunc enim cessat esse causa injusta, proinde invasus non se tueretur prosequendo, sed injustè ulciscitur Molin. n. 4.

Ex Resolutione postremæ partis sequitur, quod tempore belli, si hostis offerat adæquatam satisfactionem, nequeat amplius pars altera bellum continuare, bellum enim inquit Augustinus *non est voluntatis sed necessitatis*. Ratio est, quod à momento oblata adæquata satisfactionis pro injuria, quam pars justè bellans potest ulcisci cesset injuria ex parte hostis injustè bellum moventis, aut resistentis, sed cessante injuriâ ex parte hostis, & ablatâ adæquatâ satisfactione, dummodo hæc sit tuta, pars justè bellans tenetur ex justitia desistere à bello etiam in actuali conflictu Molin. Tract. 2. Disp. 103. vers. *cessat ergo &c.* contra aliquos apud eundem vers. *Postquam autem &c.* negantes ex rigore justitiæ teneri desistere, quia dum ante pugnam non offertur satisfactio, Princeps justè bellans est factus judex, & vindex, Judex autem non te-

Z z z

netur

netur oblatam satisfactionem à Reo acceptare, si enim teneretur, jam non daretur locus justitiæ vindicativæ, sed tantum commutativæ, Princeps autem belli justus est judex, & vindex, qui etsi repararetur injuria per actum justitiæ commutativæ, non impeditur, quò minus propter delictum sumat pœnam de Reo, ita cit Molin. Dicastill, *Lib. 2. tract. 11. de just. Disp. 10. à. n. 321.*

Confirmatur quando non offertur debita satisfactio, non est obligatio cessandi à bello, sed in conflictu actuali vix potest offerri debita satisfactio præsertim secunda, nam ut notat Dicastill, *n. 318.* ad debitam satisfactionem ultra restitutionem ablatorum ac reparationem vastationum spectant etiam expensæ belli, æstimatio periculorum, quæ miles subivit, & quidquid spectat ad securitatem pacis futuræ, horum autem omnium in actuali conflictu vix est possibilis sufficiens satisfactio. Nihilominus uterque cit. Author addit, quod sæpe ex lege charitatis sit obligatio cessandi àb inchoato conflictu, ne afflicti agantur in desperationem.

592. Deduco Tertio servatâ inculpatâ tutelâ invasus licitè occidit quemvis injustum aggressorem Primò etiam proprium patrem, Dicastill, *n. 30.* ex communi.

Secundò furiosum, amentem, aut ebrium, nullus enim horum habet jus servandi vitam cum morte innocentis, etsi esset Princeps, nisi hic multùm prodesset Reipublicæ, tunc enim bonum commune prævalet vitæ privati, Less. *Lib. 2. c. 9. n. 42.* ex communi.

Tertio etiam constitutum in peccato mortali, & quidem si est rationis

compos, ratio est aperta, quod non egeat extremè spiritualiter, cum si vellet, posset desistere, damnationemque æternam evitare, nemo vitam corporalem pro alterius non extremè egentis spirituali salute prodigete teneatur. Si autem sit rationis incompos, tunc aut est certum, quod sit in mortali peccato, aut est incertum, si incertum, potest occidi, quia etiam invasus est incertus, an sit in gratia: si est certum, tunc si invasus est moraliter certus de statu gratiæ, aut de sua pœnitentia finali, teneatur potius permittere sui occisionem, quam occidere ex jure charitatis præferendis vitam alienam spiritualem propriæ corporali, Dicastill, *n. 39.* Gobat *Theolog. Juridicomoral. c. 19. n. 5.* Cum S. Thom. 2. 2. q. 26. art. 5. ab omnibus recepto.

Quartò dictis locus est, etsi invasus sit clericus, aut det operam rei illicitæ præbenti ansam injustæ aggressioni per *n. 591.* in princip.

593. Controvertitur an invasus etiam obligetur invasorem vitæ occidere cum moderamine inculpatæ tutelæ. Communior negat apud Tambur. *Lib. 6. Decal. c. 1. n. 5.* Less. *n. 55. & 92.* Dicastill, *n. 34.* Molin. *Tract. 3. Disp. 14. n. 1.* nisi invasus mortalis culpæ conscius æternum damnaretur, aut ex ejus morte magna imminerent damna familiæ, uxori, prolibus, aut aggressor esset summe utilis bono communi, nam in isto casu prævalet bonum commune, in secundo præponderant damna familiæ, in primo ordinata charitas præfert propriam salutem alienæ. Extra hos casus ratio negativè est, quod laudabiliter in pari necessitate charitas suam vitam postponat

nat alienæ, seu non tenetur tueri suam cum iactura vitæ proximi, sicut nemo tenetur eandem tueri cum abscissione brachij aut propriæ tibie.

Citatus Tambur. Affirmativæ ut probabiliori subscribit, quando invasor, & invasus sunt æquales, & attenditur solus ordo charitatis, quia ista cæteris paribus præfert propriam vitam vitæ proximi, cum non simus vitæ Domini, si tamen accedat motivum excellentioris charitatis, aut alterius virtutis E. g. fidei, aut pietatis licitè etiam secundum Tambur. negligitur vita propria præ vita E. g. patris, avi ex motivo pietatis, aut præ vita scientis in fidei odium etiam privata autoritate, tunc enim ob motivum fidei christianæ licitè occumbit martyr, et si posse se tueri, aut si invasus bonâ fide se credat in gratia, invasorem verò in peccato.

594. Quæres 13. an licitum sit laico, aut Religioso & Clerico calumniatorem gravia crimina de se, vel de sua Religione spargere minantem occidere, quando alius modus defendendi non suppetit uti suppetere non videtur, si calumniator sit paratus vel ipse laico, vel ipse Religioso, vel ejus Religioni publicè & coram gravissimis viris impingere nisi occidatur. Est autem calumniator propriè is, qui per fraudem alios accusando vexat Pereyra in *Elucid. Juridico, Theolog. n. 1193.*

Ratio affirmandi de laico est, quod periculum famæ & honoris æquiparetur periculo vitæ præsertim apud illustres personas ex communi iuristarum apud Less. *Lib. 2. c. 9. n. 81.* & Thomistarum apud Mendo in *statera opin. Dissert. 4. 4. q. 2. n. 4. c. 9.* estque con-

forme scripturæ Proverb. 22. *melius est bonum nomen, quam divitiæ multæ, sed ad harum & vitæ defensionem est licita invasoris occisio cum inculcata tutela, et si spectent ad Clericum, vel Religiosum, ergo etiam hic licitè potest cum occisione calumniatoris tueri nomen bonum, seu famam, eam scilicet, quæ ex virtute & sapientia nascitur, talis enim fama conciliat Religiosis, & clericis æstimabilitatem, quæ est aptissimum medium lucrandi affectum populi ad sui spiritualem directionem. Et cum quisque Religiosus, aut clericus suæ Religionis, aut statûs Ecclesiastici bonam famam ex lege charitatis debet tueri, ex eadem debet impedire imminentem infamiam, quâ integra Religio infamabitur.*

Pro decisione nota quod honor possit dupliciter impeti nempe verbis, aut factis ignominiosis: verbis calumnia infertur per detractionem famæ sive coram, sive in absentia factam: factis si quis attemptet violare al' cujus thorum, aut virum nobilem nititur fuste, aut alapâ percutere, aut violentus stuprator virginem deflorare, aut sodomita pudicitiam viri violare.

Nota secundò quod propositio affirmativa ad quæstionem proposita sit ipsissima propositio 17. ab Alexandro VII. proscripta, cui consonat 30. Innocentij XI. quæ ita habet: *fas est viro honorato occidere invasorem, qui nititur calumniam inferre, si aliter hæc ignominia vitari nequit: Idem quoque dicendum, si quis impingat alapam vel fuste percutiat, & post impactam alapam vel ictum fustis fugiat.*

595. Respondeo Primò ad quæstionem prout jacet propositam negativè,

Z z z 2

nam

nā quatenus movetur de laico est censura ac damnata ab Innocentio XI in allegata propositione 30. de Religioso autem, & clerico ab Alexandro VII. utraque habuit ante decreta Pontificum plures defensores apud cit. Mendo censuram Pontificiam esse justissimam constat ex ratione ad hanc eandem quaestionem n. 320.

Confirmatur Responso ex Regula generali, ut in vaforis occisio sit licita duo sunt necessaria, nempe quod is evidenter inferat grave damnum, sitque evidens moraliter non posse aliā viā illud impediri, quam nece in vaforis, ab aliis innumeris caedibus panderetur ostium, sed in casu proposito in vafor per hoc, quod nitatur calumniam inferre, non infert evidenter grave damnum, eo quod sapientia viri cordati calumniam habeant ut calumniam, qualis nocet soli calumniatori, non etiam est evidens non posse eam aliā viā impediri. E. g. per iudicem adhibendo testes. Deinde licet daretur, quod aliquando utrumque evidens appareret, minimè tamen etiam tunc liceret occidere, quia facillimum est in vasum ex passione hallucinari, atque adeo jus naturale absolute debuit prohibere ne in dicto casu in vasum unquam queat uti nece in vaforis velut medio calumniam vitandi, longè enim graviora damna per caedes sequerentur in Republica, quam bonum inde sperari posset, publicumque bonum cum praevaleret privato, ideo potius praestat, ut in vasum innocenter aliquo qualiter dehonoreretur, quam ei sit concessa defensio occisiva in vaforis. Vide cit. Didac. Hurtad. à n. 14. idem quoad substantiam argumentum urgentem.

Respondeo Secundò ad quaestionem n. 594. fas esse resistere armis calumniam niteanti inferre ipso facto, ut dictum est in notatione prima, tunc enim possum gladium opponere, ne violet thorum, quo calu si persistat, tunc non solum est aggressor honoris, sed etiam vitae, proinde occidi poterit cum moderamine inculpatæ tutelæ, non propter solum honorem, sed vitae defensionem, De violento stupratore virginis, aut sodomita constat Responso ex n. 320. *vers. similiter.*

Illi, qui vult viro Nobili alapam impingere, aut eum fuste percutere fas est opponere arma, quibus appositis si nolit desistere, jam sit etiam aggressor vitae, proinde contra hunc servato moderamine inculpatæ tutelæ est licita defensio etiam cum morte in vaforis Caden. n. 50.

An post inflictam alapam aut fustem impetum licitum sit repercutere in continenti injuriantem si stet, aut si fugit, insequi, atque repercutere, Victoria Navar. Summa c. 15. n. 4. pluresque alij apud Mendo *in statera opin. Dissert. 4. q. 3.* affirmant. Cui opinioni negat Mendo n. 15. intrinsecam probabilitatem, imò etiam nunc caret omni probabilitate extrinsecâ, cum sit certo falsa, uti patet ex propositione 30. Innocentij relata n. 594. *in fin.* quia post injuriam consummatam repercussio non esset injuriæ propulsatio, sed ultio, & ideo est etiam illicita insecutio, fugiens enim post alapam datam non secum defert honorem ablatum instar furis fugientis cum furto, unde tunc repercussio non foret medium impediendi ignominiam, sed fieret ad resarciendum honorem

rem sublatum, quod est proprium non defensionis, sed ultionis, Dominicus Viva ad proposit. Alexand. VII. 17. n. 9. monens quod Pontifex solum damnet propositionem quæ justificat occisionem impingentis alapam, si fugiat; secus docentem, quod percussus ad vitandam infamiam continuò possit repercutere, quantum sufficit ad recuperationem honoris, ut si sit repercussio moderata, & ad correctionem & non ad vindictam, quæ opinio etsi speculativè sit visa probabilis etiam Lessio lib. 2. c. 9. dub. 12. n. 80. practicè tamen meritò censet esse improbabilem ob periculum odij, vindictæ, rixarum, &c. His sic stabilitis,

596. Respondeo ad rationem affirmandi productam num. 594. primò negando prudenter æquiparari, cum vita sit longè præstantior utpote fundamentum honoris & famæ.

Respondeo secundò transeat major, & concessa minore nego consequentiam: disparitas eruitur ex confirmatione, quod dum quis stricto gladio me invadit, sit evidens periculum, simulque evidens illud esse inevitabile, nisi nece invaloris, oppositum sit in calumnia, hæc enim vel est jam illata, vel imminet, si illata, occisio non est defensio famæ utpote jam sublata, sed ultio, si imminet, occisio est medium immoderatum excedensque moderamè inculpatæ tutelæ præsertim in Ecclesiasticis personis per n. 590.

Dictis adde Primò quod fas sit tueri pudicitiam proximi etiam cum occisione invaloris servato moderamine ita Lugo. *Disp. 10. à n. 201.* Ex communi, quia quod quisque potest per se ipsum facere licitè, id ipsum etiam est præstabile ab

aljis, nisi ut bene excipit Sporer *tract. 5. in Decal. c. 2. n. 172.* post Lugo n. 203. persona invasa consentiat in libidinem, quia tunc invadens cessat esse injustus aggressor; si tamen non obstante consensu redundet in tuam injuriam adhuc potes defendere etiam cum nece, ut si deprehensus in copula cum uxore aut filia consentiente nolit desistere, nam respectu tui est injustus invalor Lugo citatus,

An autem tenearis defendere pudicitiam innocentis Lege Lugo à n. 204. Adde secundò quod occisiva defensio pudicitie propriæ sit obligatoria, quando est periculum consensus, quale vix best, Tolet *lib. 5. in Decal. c. 6. n. 3.* Tambur. *lib. 6. Decal. c. 1. n. 5.*

Adde tertio quod sit licita percussio moderata impudicè sollicitantis, tangentis, osculantis etiam post sollicitationem, tactum, osculum, quia aliàs sollicitas non crederet, quod sit serius dissensus sollicitatæ, atque adeo facilè denuo instaret, quapropter percussio non est vindicta, sed defensio pudicitie adhuc periclitantis, Tambur. num. 7. Sporer num. 167. Lugo num. 196.

597. Quæres 14. ad quid teneatur adulter propter adulterium cum conjugate alterius? Respondeo primò cum nihil debere restituere præcisè pro injuria in adulterio inclusa est communis cum Lugo *Disput. 13. n. 6.* contra aliquos, quia illa est quid transiens nullum aliud post se relinquens damnum in honore, fama. Si maritus exinde patiatur dedecus, & infamiam, ut si adulterium publicetur, adhæret ei nomen cornuti, damnum istud tenetur adulter reparare, si potest, sicut teneretur, si detraheret, Lugo num. 1. notans dictam infamiam

miam communiter esse inaufribilem, compensari tamen aliquando posse honorando maritum, aut promovendo ad altiore gradum. Hinc uxor istud dedecus viro causans obligatur refarcire, secus maritus adulter uxori, quia hæc vix patitur dedecus ex mariti adulterio, cit. Lugo.

Respondeo secundò adulter tenetur marito adulteræ omne dampnum temporale, si quod patitur ex prole spuria, seu adulterio concepta videlicet à primo triennio alere, nisi maritus adulteræ remittat, vel adulteræ possit, ac velit alimentum præstare, uti velle debet, si adulter non possit, Lugo n. 9, tradens ut certum post Less. c. 10. n. 41. quod si adulter suadet adulteræ, ut marito prolem suam supponat, uterque teneatur ex æquo, proinde quisque illorum ad totum dampnum in defectum alterius, ut si maritus alat prolem, relinquat hæreditatem, sic enim diminuitur legitimorum hæreditas.

Quid si adulter non suadeat suppositionem prolis, teneturne saltem partialiter prolis legitimis, aut hæredibus damna restituere. Affirmat Lugo num. 10. cum communiore, quia mater supponens tenetur, etsi positivè non asserat esse prolem legitimam, sed sufficit ab ea permitti prolem in domo mariti manere, hinc enim maritus decipitur credens esse prolem suam, & ideo uxor censetur esse causa proxima ejusmodi damnorum, ergo etiam adulter proximè concurrat, imò magis, quam adulteræ, quia adultero post primum triennium incumbit obligatio prolem alendi, consequenter ad se accipiendi.

Nihilominus negativa sententia pluribus videtur probabilis apud Less. n. 43. Tambur. lib. 7. Decal. c. 3. §. 4. n. 6. Dian. p. 2. tract. 3. Miscell. Resol. 55. Sporer de matrimon. seu in 4. part. Tyrosinij Sacramentalis c. 2. n. 292. præfert tamen affirmativam, solvitque argumenta negativæ, inter quæ est illud præcipuum, quod adulter sit causa proxima, ac directa solius adulterij, suppositionis verò duntaxat indirectè, ac per accidens, utpote non consulens sicut is, qui tibi furatus est equum, tu verò occasione hujus furti, si fureris tercio equum, fur tui equi non est causa furti à te facti tercio, nec tenetur ad hujus restitutionem. Verùm Lugo num. 12. dat disparitatem, quod adulter moralem necessitatem imponat adulteræ supponendi prolem, qualem tibi ut tercio equum fureris non imponit furans tibi equum. Et rectè n. 46. ostendit adulterum per se esse causam, quia cum error, quo creditur proles legitima, uti plurimum, proinde per se sequitur ex facto injusto, est ejus causa per se, atque adeò etiam damnorum ex errore secutorum, quæ facile poterant prævideri.

Respondeo esse adharendum affirmativæ.

598. Ut adulter sit obligatus prolem pro sua agnoscere, consequenter refarcire damna præmemorata, qualis certitudo, aut probabilitas necessaria quod proles sit sua? Respondeo non sufficere probabilitatem, sed moralem certitudinem: is autem est moraliter certus in casu præsentis, qui ita prudenter credit, ut oppositum non appareat ullatenus probabile, ut si partus correspon-

deat cum tempore conceptionis, & adulterij commissi, maritusque tunc abfuerit, aut ob morbum impotens, aut alias nunquam genuit, aut aliunde sit merito fides adhibenda adulteræ asserenti se ex adulterio concepisse, Less. c. 10. n. 39. Lugo n. 13. n. 20. Sporer n. 295. Responsio ejusque probatio fusè cum solutione sententiæ oppositæ videatur à num. 107.

Si maritus resciat adulteram, an hic possit, aut teneatur transigere cum marito? Respondeo non teneri, posse tamen occultè transigere, ita Less. n. 37. & sequent. Ratio primi quo transactio pro injuria adulterij sit à jure verita, ne maritus videatur fovere lenocinium, seu uxorem prostituere *L. transigere c. de transactionibus*, ibi: *transigere vel pasci de crimine capitali excepto adulterio prohibitum non est.*

Ratio secundi quod occulta transactio non sit scandalosa, consequenter nec peccaminosa Leges verantes concertant potius Judices, ne concedant marito actionem ob præsumptum lenocinium, quam forum conscientia.

599. Quæres 15. quæ sit obligatio adulteræ. Constat ex n. 111. vers. *Infero primo* deobligari prædere crimen marito, aut filio legitimo, nisi moraliter sit certa se impedituram damna, imò nec tunc, si periclitaretur de vita, aut de tanta infamia, quanta præponderet notabiliter damno temporali mariti, aut legitimæ proli.

Respondeo eam per se obligari ad restitutionem omnium damnorum, quæ marito, aut aliis prolibus legitimis per se ex adulterio sequuntur, si sit moraliter certa prolem esse adulteram, qua-

liter non est certa, quando sub idem tempus est à marito cognita.

Amplia cum Sporer *Theolog. Sacram. p. 4. c. 2. n. 547*, ad casum, quo adultera post adulterium de industria petit copulam à marito, si præcisè facit ad occultandum crimen, ne fortè nata proles aliquando innotescat esse spuria, tunc enim utitur jure suo, secùs si id facit directè intendendo, quod proles fortè postea nata supponatur marito, cum hujus & legitimarum prolium damno, Lugo *Disput. 13 n. 38. & 39.*

Infero adulteram teneri restituere marito alimenta præstita proli spuria etiam post primum triennium, prolibus verò legitimis diminutionem debita hæreditatis paternæ, maternæ, avi, avunculi, ab his enim provenientia per se videntur pertinere ad legitimos propter maximam eorum conjunctionem, unde mater per se obligatur restituere majoratum, fideicommissum, si perveniret ad spurium. Idem est si mariti consanguineus jam sit paratus facere hæredem primogenitum ejus, & hic esset spurius, aut si spurius ab intestato succedat alicui ex fratribus legitimis, vel alteri consanguineo, omnia enim hæc damna per se sequuntur ex adulterio, secùs autem si consanguineus patris putatitij ex affectu erga illum spurium, quem putat legitimum, aliqua donet, aut in testamento relinquat, aut si amici, aut si consanguinei ob amorem vel gratitudinem erga parentem putatitium se exhiberent, spurio munificos, vel procurarent nuptias honestas, aut in studiis alerent, aut facerent hæredem, quia proles legitimæ non habent jus in dictam hæreditatem. Hæc enim & similia per accidens sequuntur

tur ex adulterio. Tradita illatio est Lugo num. 39. & 40. & 41. pramittentis n. 38. spurium si sciret se esse talem, obligari ejusmodi donationes saltem mag- ni momenti restituere, quia intentio donandi videtur alligata veræ non putati- tiae proli, unde restitui deberent jis, ad quos pervenissent, si spurio non da- rentur vide Lugo n. 37.

600. Dubitatur primò ex quibus bonis & quomodo adultera resarcire de- bet damna marito, & legitimis prolibus. Respondeo debere facere ex bonis para- phernalibus relinquendo legitimis proli- bus æquivalens quantitati, quantum spuria proles habet ex hæreditate pater- na. Non obstat, quod spuria proles de communi jure nequeat succedere pa- tri, aut matri ex testamento, aut ab in- testato, quia per hoc non est capax acci- pere à matre per viam donationis, unde mater compensando legitimis portionem hæreditariam spuriae proli datam, hæc retinet illam titulo donationis, Lugo n. 36. vide Less. Lib. 2. c. 19. num. 66. ubi ait non esse improbabile spurium pos- se retinere ea, quæ mater ipsi reliquit, donec per Judicis sententiam privetur, legesque oppositas quasdam loqui de pa- tre, quæ utpote odiosæ non sunt exten- dendæ ad matrem: quasdam autem lo- quuntur de muliere illustri, unde non comprehendit matres non illustres, imò nec illustres, si careant aliis prolibus.

Dum adultera paraphernalis est desti- ruita, debet aliis modis pro posse resar- cire, nempe rem domesticam accura- tius administrando, parcendo sumpti- bus concessis in suam usum, &c. si hæc media desunt, debet conari inducere spuriam prolem ad statum Ecclesiasti-

cum, aut Religiosum; ac persuadere renuntiationem hæreditatis, Lugo n. 41. Less. num. 47. & communissima sen- tentia.

Si demum nullo ex prædictis modo potest satisfacere, regulariter non obli- gatur adulterium proderi marito, aut proli illegitimæ, ita plerique cum Laym. Lib. 3. tract. 3. p. 3. c. 14. n. 1. Non marito ob certum infamiae, divor- tij, perpetui odij, aut etiam mortis pe- riculum. Non filio, quia rarissimè præsumi potest eum crediturum, aut, licet crederet, recessurum à portione sibi relicta aut relinquenda cum tanto de- decore.

Dixi Regulariter nam utrum sal- tem aliquando obligetur se spuriae proli proderi, dependet ab ea quaestione, an quandoque filius teneatur matri credere se esse illegitimum.

Et quidem in foro externo est inter utriusque Juris Doctores certum non sta- ri dicto matris, nisi indubitatis argu- mentis id ostendat. Less. Lib. 2. c. 10. n. 51. ex L. quia semper ff. de in jus vocando, ibi: Mater semper est cer- ta, pater vero juris præsumptione, est is, quem nuptiae demonstrant, etsi ma- ter sub tempus conceptionis esset depre- hensa in adulterio, quia cum possit esse alterius, præsumitur esse potius mariti, nisi graves sint conjecturæ in contrarium, ut dictum superius n. 598. Lugo num. 61. Laym. lib. 3. tract. 3. p. 3. c. 14. num. 1. Doctrina priores versus probabilius ha- bet locum etiam in foro conscientiae, id est, proles hæcenus possidens legitimos natales non tenetur credere matri asseve- ranti esse spuriam, n. 62. nisi liquidis probet argumentis, tunc enim deberet crede-

credere, consequenter nec hæreditatem capere. Vide de hoc *n. 111.*

601. Dubitatur secundò an quando matris infamia ex manifestatione adulterij nihil, aut non multum præponderat damno prolium legitimarum, obligetur manifestare. Negat Less. à *n. 53. Navar. Vasq.* ob tria argumenta. Primum est *exc. officij penitent. & remissionib.* ubi Pontifex consultus an fœminæ adulteræ partum marito supponenti, timentique marito detegere sit deneganda absolutio, respondet negativè, sed duntaxat, quod sit illi imponenda competens satisfactio. Secundum est autoritas scripturæ Proverb. 22. *melius enim est nomen bonum, quam divitia multa*, ergo bona fama adulteræ præponderat temporalibus, in quibus patientur proles legitima, & maritus. Tertium est quod fama sit superioris ordinis, quàm sint bona temporalia, ergo pro his illa non est prostituenda. Ex hoc principio homo etiam vilissimus non tenetur vitam exponere pro restitutione Thesauri, & reparatione famæ personæ illustri.

Affirmant Molin. *Disp. 102. n. 12.* Lugo *n. 45.* Sporer *Theolog. Sacram. p. 4. c. 2. n. 564.* in *Tyrocinio autem Sacram. p. 4. n. 302* | *vers. quodocunque, &c.* Distinguunt duo postremi inter hæc duo; pro damno boni unius Ordinis non est obligatio amittendi bonum alterius Ordinis (sic pecunia non est danda ad compensandum damnum vitæ, aut membrorum, ut fert communissima sententia) & damnum in bonis unius Ordinis non debet reparari cum damno in bonis alterius Ordinis, primum fatentur esse verissimum, secundum verò esse falsum, quia ibi non potest haberi æqua-

litas intenta à justitia, at benè in secundo, læsus enim potest recuperare sibi ablatum, etsi hæc recuperatio non fiat ex parte restituentis sine damno famæ, restitutio enim non fit per infamationem, sed formaliter per id, aut æquivalenter, quod ablatum est in temporalibus marito, & prolibus, quapropter ut mater excusetur ab horum restitutione, si citra infamiam fieri non potest, recurrendum est ad regulam aliam, nempe utrum infamatio matris in morali æstimatione notabiliter sit major jacturâ temporalium, quam subeunt proles legitima, vel non, si ita, deobligatur, si non, minimè deobligatur. Ratio prioris partis est, quod universaliter possit differri, aut quandoque etiam penitus omitti restitutio, quando fieri nequit sine longo notabiliore damno Lugo *num. 47.* idque constat ex *num. 379.* Ratio posterioris quod injustus læsor teneatur reparare damna, quoties sine suo majore damno potest, adultera autem in casu nostro potest sine majore damno reparare damnum marito, & prolibus manifestando adulterium, uti hæc pars posterior supponit, maximè si fiat per confessarium cum licentia adulteræ sub Sigillo prodendi prolibus, & rursus de super loquendi cum adultera, hæc enim modica est infamia facta sub Sigillo Lugo *n. 50.* Sporer *Theolog. Sacram. p. 4. n. 566.* qui *n. 564.* ex Lugo *num. 53.* ostendit, etsi fama sit altioris Ordinis, quam temporalia, ea tamen in prudenti æstimatione potest æquiparari, aut etiam superari à bono Ordinis inferioris, sic major quantitas argenti potest æquare, aut etiam superare parvam quantitatem auri, ergo ex eo capite, quod fa-

ma sit bonum altius bonis fortunæ non sequitur ab his superari non posse, atque adeo ex hoc capite adultera non potest excusari.

Ex his solvuntur argumenta Lessij. Primum quod illud Capitulum supponat metum justum, seu causam excusantem ob malum notabiliter præponderans. Secundum procedit de bono nomine, seu vera fama radicata in virtuosa vita, qualem non habet adultera, sed fictam, & fundatam in ignorantia hominum, ad qualem conservandam, utpote non multum conducentem ad animæ salutem non est credibile scripturam respexisse in casu nostro. Tertium solvit fundamentum pro sententia affirmativa allatum.

602. Respondeo utramque sententiam esse probabilem, negativam tamen videri probabiliorem ob ea, quæ discussa sunt in quæstione, an pro mutilatione, occisione, &c. sit aliquid restituendum *num. 585.* cit. Sporer *n. 566.* scribit esse sibi certum tribus in casibus esse prodendum adulterium spurio filio, dum moraliter est certa crediturum. Primum, quando nullus modus alius superest, ut legitimis resarciantur damna, hæc enim infamia est modica. At ut obligetur prodere etiam marito est longe majus periculum, proinde raro potest obligari, cautè ergo Confessarius procedat. Secundò si est adeo vilis conditionis, ut prudentum judicio sit modicæ æstimationis. Tertio si adultera jam aliunde sit notabiliter suspecta. Tria hæc etiam sententiæ negativæ Doctores concedunt apud, & cum Lugo à *n. 57.* ubi *n. 58.* ex Molin. *n. 13.* observat aliquando adulteram excusari à revelatione

criminis, nimirum quando prudenter potest præsumi maritum, & proles potius velle cedere juri ad reparationem damnorum, quam scire crimen. Ex hoc resolvit eam deobligari, dum est certa, quod si prolibus detegeret in communi unam ex his esse spuriam, rogaretque mutuam invicem in sui gratiam remissionem, spontè remitterent, quod tunc accideret, quando etsi noscerent spuriam, ei condonarent, secus si remitterent ob metum, aut dubium, quod singuli de se conciperent. Idem tenuit Molin. *tom. 4. Disp. 102. n. 13.* ita scribens: sæpe est credendum Patrem putatitium velle, ut res potius sit occulta, & potius spurius in bonis succedat, quam quod cum tanto suo dedecore detegatur, afflictione id ipse sciat, legibusque hujus sæculi cogatur interficere suam uxorem aut alia facere, quæ ne adduceretur, ut faceret, optaret potius se nunquam scivisse id uxoris delictum. Talem nobilem testatur se reperisse, qui propter adulterium ab alio delectam suam interfecerat uxorem, valdeque conquirebatur de quodam, qui id adulterium patefecerat.

603. Quæres 16. an, & quid debeat restituere stuprator, aut deflorator Virginis sine, aut cum ficta promissione matrimonij. De hac quæstione egi in tractatu Canonistico de matrim. à *n. 52. usque ad 61.* Omnium primo exposui significationem vocum sequentium, *deflorationis, seductionis & stupri.* *Defloratio* est fornicatio cum virgine, *seductio* est vera deceptio; suasiones, & importunas preces esse seductionem censebat Gobat *tract. 10. n. 200. & 210.* Lugo verò de *justitia Disp. 12. n. 2*

n. 12. dubitat. *Stuprum* propriè est non violenta illicita Virginis sub cura parentum existentis violatio, ita S. Th. 2. 2. q. 154. Art. 6. aut (addit Gobat) *vidua honesta*: si violatio fit cum violentia, seu oppressione, est stuprum strictissimè sumptum. Latè sumptum ex communi Canonistarum, & Legistarum est illicitus concubitus cum Virgine, aut vidua honestè vivente §. *item Lex 4. Instit. de publicis judicijs.* Seductorem c. 1. de adulterijs obligat ut seductam dotet, & simul habeat uxorem; stupratori verò c. 2. eod. statuit: ut vel stupratam ducat, vel corporaliter castigatus, & excommunicatus, detrususque in Monasterium agat pœnitentiam absque egressu sine licentia. Hodie neutrum Capitulum integrè servatur teste Fagnano ad *cit. c. 2. n. 3.* sed ex consuetudine etiam in Romano imperio recepta stuprator non violentus obligatur alternativè stupratam, aut ducere, aut dotare, si autem sit Clericus, cum dotatione deponitur ab officio apud Jul. Clar. Hodie autem teste Wiestner de adulterijs n. 20. cum dotatione punitur arbitrio Judicis pœnâ, vel pecuniariâ, vel corporali E. g. incarceratione, vel depositione.

Violentus stuprator de jure civili punitur pœnâ Capitali apud Clar. §. *stuprum n. 3. qui. n. 4. testator* stuprum non violentum cum vidua se nunquam vidisse puniri.

Resp. Nunc ad quæstionem violentum stupratorem (idem est, si metu gravi, aut fraude, aut deceptione defloret) obligati totum damnum reparare ducendo, aut dotando secundum

omnes, ita ut electio fit penès fœminam, Lugo de just. *Disput. 12. num. 12.* Gobat *tract. 10. n. 217.* contra Molin. *tract. 3. Disp. 104. & alios.* Ratio quia stuprator, vel est sortis inferioris, vel paris, vel majoris, si inferioris, conjugio non compensatur damnum, uti nec, si est paris, adhuc enim esset inæqualitas, si deberet ei nubere, quia privaretur nubendi libertate; si est majoris, potest eum in maritum pscere, quando aliter damnum est irreparabile, ut si aliàs careret nuptijs, aut cogereetur nubere inferiori, tunc enim nuptiæ sunt unicum medium satisfaciendi prout in contingencia facti Lugo *Lib. 6. Respons. Moral. dub. 19.* obligavit nobilem juvenem ad nuptias cum violenter oppressa minùs nobili.

Nihilominus si oppressor sit longè majoris conditionis non tenetur violatam ducere, etsi defectu facultatum dotare non potest, Lugo *num. 18.* Gobat n. 221. ex generali principio, quod debita etiam ex delicto non sunt compensanda in conscientia quando compensatio est longè gravior damno, tali autem nuptiæ essent longè graviores damno illato, idem in simili docet Molin. *Disput. 752. in fin.*

Quid si ejusmodi oppressor majoris conditionis se offerret ad eam ducendam, at illa, vel parentes nolunt, teneretur refarcire damnum dotando. *Respondeo affirmativè*, quia juxta Canones cogi non potest ad matrimonium seclusâ promissione.

Ex his colligitur, quod in casu *Responsonis principalis ad quæstionem non sit locus Regulæ 70. Juris in 6. in*

alternativis debitoris est electio propter rationem supra allegatam.

605. Respondeo secundò ad quæstionem 16. si oppressa æque benè nubat alteri, ad nullam compensationem teneri oppressorem in conscientia ante sententiam judicis, Lugo *num. 16.* cum alijs contra Molin. *tom. 4. Disp. 106. n. 6.* quia nullum patitur damnum distinctum à Sigilli virginalis ruptura, pro qua nihil est restituendum contra Molin. est enim de genere pretio non æstimabilem.

Respondeo tertio ad quæstionem 16. stuprator non violentus viduæ honestæ, & deflorator Virginis simplici petitioni consentientis sine promissio matrimonio in foro conscientia ante sententiam judicis, nec tenetur ducere, nec dotare, ita sentit communis opinio cum Lugo *Disput. 12. n. 2.* quia scienter volenti nulla fit injuria sive viduæ, sive Virgini: talis enim non est seducta, qualem *c. 1. de adulteriis* obligat ad ducendam, & dotandam, ubi copulativa Et hodie ex recepto more sumenda est pro disjunctiva vel.

An precibus importunis, aut muneribus allecta censenda sit seducta, atque adeò debeat duci, aut dotari, affirmat Molin. *Disput. 104.* & multi apud Lugo *num. 4.* cum quo *num. 10.* negativam esse probabilior sentio, quia preces, munera, &c. relinquunt perfectam libertatem, nisi ut rectè ibidem excipit preces importunæ sint Domini, Principis, aut superioris puellæ, tunc enim causant metum reverentialem, consequenter quandam injuriam; quæ obligat, ut ducatur, aut dotetur, Gebat *tract. 10. n. 214. in edit. anni 1681.*

Dixi ante sententiam Judicis, nam post hanc cogitur eam ducere Less. *lib. 2. c. 7 n. 44.* ad hoc enim justè secundum leges potest condemnari.

605. Respondeo quarto ad quæstionem 16. violatorem fœminæ cum sincera matrimonij promissione obligari determinatè ad eam ducendam, nisi superveniat impedimentum dirimens, aut sufficiens ad divortium, si esset matrimonium contractum. Responso est certa apud Sanch. *lib. 1. de matrim. Disp. 27. & 28.* Sponsalia enim sunt contractus onerosus, isque reciprocus obligans non ex sola fidelitate, sed etiam ex justitia sub mortali.

Utrum si ejusmodi violator fuisset obstrictus voto simplici castitatis, aut ingrediendi Religionem, priusquam promississet & violasset, nihilominus adhuc teneatur ducere? Negant plures cum Laym. *lib. 5. tract. 10. p. 1. c. 2. n. 5.* quia votum non cessat, præponderatque sponsalibus utpote nullis, ac irritis, aliàs obligarent ad illicitum nempe ad matrimonium. Affirmant Sanch. *Disput. 45.* Lugo *de just. Disp. 12. n. 42.* Ratio est, quod obligatio voti ortum habeat à gratuita voventis voluntate, proinde imbat conditionem, si rerum status notabiliter non mutetur, ita ut citra magnam difficultatem promissum nequeat impleri, uti explicat Lugo *Disput. 20. n. 140.* in casu autem proposito observatio voti præjudicaret juri à deflorata acquisito, non titulo promissionis matrimonij utpote post votum irriti, sed titulo oneris ab inducta sub spe matrimonij injustè illati.

Re:

Respondeo affirmativam esse probabiliorem eamque in tract. Canonistico impresso Anno 1713. amplexus sum n. 56. ibique argumenta probabiliter dissentientium solvi.

606. Respondeo quintò ad quaestionem 16. si fide promittens foeminae matrimonium, eaque abutens debet determinatè ducere, non vi promissionis, utpote nullius, seu factae sine animo se obligandi, sed quia ex rigore iustitiae ex natura hujus contractus debuit sincerè promittere, id est, habere animum se obligandi, quem cum defacto possit concipere, tenetur ad id ex iustitia. Sanch. lib. 1. de matrim. Disput. 10. contra Perez, Bonacin. &c. obligantes duntaxat indeterminatè, nempe si nolite dotare. Excipit à dato Responso Sanch. à num. 5. si foemina advertat fictionem, praesumitur autem advertisse, quando scit viri conditionem esse notabiliter majorem: quando autem id accidat arbitrio viri prudentis relinquit, exemplificatque, si vir sit nobilis, foemina autem rustica, aut si pares sint conditione, multum tamen dispares in divitijs, estque id verum, esto si facta promissio esset juramento confirmata animo se non obligandi, Sanch. n. 8. imò sufficit, quod facile potuerit advertere, etsi non adverterit fictionem Sanch. n. 5. dat rationem Gobat tract. 10. num. 232. quod fingens prudenter praesumat fictionem esse notatam, proinde à foemina fieri potestatem corporis non ob promissionem, sed libidinem, unde videtur hic locus Regulae penultim in 6. *damnum, quod quis sua culpa sentit, sibi debet non aliis imputare.*

Sed quid? si Fictus promissor dignioris conditionis defloret ignaram excessus, aut consciam, sed cui ita promissit matrimonium, ut prudenter crederet esse veram promissionem. Multi cum Dicastill. de matrim. Disput. 1. n. 187. obligant ad ducendam; promissor enim est conscius notabilis excessus, estque hujus Dominus, atque adeò sponte promittens cedit juri suo, donatque excessum, unde à fortiori tenetur; si ab ea accepit usum corporis, Vasq. de matrim. Disput. 6. c. 4. & in opuscul. de Restit. dub. 3. num. 21. Hanc sententiam esse satis probabilem sentit Molin. tract. 4. Disputat. 106. Sanch. n. 20. cum quo n. 21. Respondeo negativè, tenetur ergo instar vi, aut fraude deflorantis ob datam rationem num. 603. vers. *Nihilominus*, nimirum cessare obligationem ducendi, quando nuptiae cum tali forent longè gravius damnum, quam sit damnum foeminae tam dispari illatum.

607. Quæres 17. an docens falsum, aut ad peccatum inducens peccet contra iustitiam, sive an sit quid restituendum ab eo, qui alterum laesit in bonis animæ naturalibus, aut spiritalibus.

Respondeo primò inducens culpabiliter alterum in errorem practicum E.g. ut restituat, quod non est restituendum, aut è contra peccat graviter contra iustitiam cum onere restitutionis, aut si nondum sit Consilium datum executioni, revocare, Lugo de just. Disp. 9. n. 2.

Respondeo Secundo inducens in errorem purè speculativum unum, aut alterum non peccat mortaliter contra iustitiam

stiriam etsi ex officio doceat, quia est damnum exiguum, nisi error concernat principia universalia, ex quibus multæ falsæ conclusiones deducerentur, aut error sit contra mysteria fidei principalia, seu gravia, ut si doceret spiritum S. non procedere à filio; tunc enim est damnum grave, Lugo à n. 3. Sanch. *Lib. 1. Consil. c. 3. dub. 4. à n. 10. Prior. n. 6.* addit Magistrum ex officio satisfacere suo muneri tradendo doctrinam probabilem, etsi ipse crederet falsam.

De comprehensis hoc secundo Responsio in *Tract. de actib. human.* Sequentem tradidi conclusionem. Professor in quacunque materia sive speculativa, sive practica, sive fidei, sive morum scienter docens opiniones falsas peccat, quia omnis error voluntarius est peccatum, ergo illum docens peccat, & quidem indubiè mortaliter erronea docens in materia fidei, aut morum, præbet enim suis auditoribus occasionem gravis ruinæ, eisque infert gravem injuriam, agitque contra munus magistri, unde est mortale contra justitiam præsertim in Magistris stipendiatis, idque probabilius procedit contra falsas etiam in Philosophicis, nisi materiz erroneæ parvitas excuset, Rhodes *de Actib. Human. Disp. 2. q. 2. sect. 3. §. 3.* excusans à mortali docentem minus probabilem relicta eâ, quam censet probabilior, putatque esse verius contra Sanch. *Lib. 1. Moral. c. 9. n. 26.* nec venialiter delinquere, cum cuius fas sit sequi probabilia; & contra Soarez *1. 2. D. 12. sect. n. 9.* damnantem mortalis apud cit, Rhodes, P. Stephan, Champs *in questione facti c. 3* ubi sub finem inducit sic loquentem: *teneretur preceptor sa-*

niorem, & veriozem doctrinam docere, in quo potest per gradus peccare juxta materia qualitatem. & Becan, *in Summa p. 2. c. 4. q. 9. n. 64.* ait. *tertio sequitur Preceptorem teneri docere sententias, quas credit esse probabiles, & adhibere moralem diligentiam, ut veritatem assequatur, quia alioquin injuriam facit discipulis.* assumendo enim munus publici Magistri, videtur ad id se obligare, cum Reipublicæ mens sit tradi doctrinam propriam Magistri, quia tamen doctrina minus probabilis adhuc est sana, idcirco non videtur esse intentio se obligandi graviter, sed solum leviter. Et hoc existimo esse probabilius, pro hac conclusione plures Doctores vide apud Champs *in cit. quest. facti* quam P. Honorat, Fabri sui Apologetici appressit *in p. 2. in princ. à fol. 4.*

Addo Consiliarium danrem consilium obligari aperire sensum proprium quia hæc est mens consulentis.

608. Respondeo Tertio ad questionem 17. inducens vi, metu aut fraude alterum ad peccatum, vel errorem in moribus, & rebus fidei peccat in materia gravi mortaliter contra justitiam cum obligatione restituendi, quia invito graviter nocet in bonis animæ, ita Lugo *n. 9.* merito negans contra Scotum, & plures alios, quorum opinionem probabilioram amplectitur Sporer *Tract. 5. in De cal. c. 1. n. 115.* secluso metu, vi, aut fraude peccari solum contra charitatem, quia ubi non est vis, aut fraus, non est injuria; imo Vasq. apud Lugo existimat, quod seducens sine vi per deceptionem, & fraudem non peccet contra justitiam, nisi inducat ad peccatum contra justitiam, at
in

in alijs materijs reus sit solùm peccati contra præceptum illud, contra quod est error. Verùm rectius Lugo n. 12. cum Less. Lib. 2. c. 8. dub. 2. n. 3. arguit peccati injustitiæ etiam sine vi decipientem, omnes enim dolum vel fraudem æquiparant violentiæ, cum quisque habeat jus, ne inducatur ad peccandum etiam fraudulenter.

Amplia datum Responsum præcedens ad casum, quo inductus hic, & nunc invincibiliter ignorat culpam, patitur enim grave malum materiale, quod etsi per se grave non sit, per accidens tamen grave esse potest, ut si innocenti puella persuadeas peccatum carnale non esse peccatum, tunc enim graviter nocens cooperando amissæ virginitati, exponisque periculo continuandi postea peccatum sublatâ hujus ignorantia Sporer n. 116. ex Lugo n. 14. notans ex *Disp.* 16. de *pœnit.* à n. 155. non esse peccatum ejusdem speciei inducere invincibiliter ignorantem in peccatum cum inductione sine ignorantia (nisi sit inductio ad injustitiam, tunc enim præter scandalum continet injustitiam ob cooperationem ad læsionem juris alieni) sicut non est peccatum ejusdem speciei violare jejunium, & provocare ad id violandum, sicut non est ejusdem virtutis velle jejunare, & velle quod alij jejunent, quia singulæ virtutes directè obligant ad suos actus directè præceptos, indirectè verò, ne alij avertant àb earum observantia.

Quamvis quisque ex charitate obligatus sit corrigere proximum peccantem, majori tamen titulo obligatur vi, aut fraude inducens, quia hic est Author peccati, secùs alij, at tamen communiter non

tenetur sub mortali ad plus, quam alij, quia charitas non obligat sub mortali, nisi urgente necessitate gravi proximi, quo casu etiam cæteri tenentur Less. n. 10. approbatus à Lugo n. 15.

Qui malo suo exemplo E. g. furto est occasio furri gravis alterius prævisi, sed non intenti, an peccet mortaliter non solùm peccato scandali indirecti contra charitatem, sed etiam contra justitiam cum obligatione restituendi, dubitari potest; Lugo cit. *Disp. de pœnit.* n. 159. negat peccari contra justitiam, sed solam charitatem rationem reddens n. 161. quod quævis quidem virtus obliget non solùm directè ad sui amplexum, sed etiam indirectè, ne in alijs positivè impediam non tamen me obligat, ut positivè procurem ejus impletionem. Hinc docet non teneri pœnitentem explicare in confessione speciem peccati, ad quod indirectè exemplo suo induxit, sed sufficit exponere malitiam scandali dicendo E. g. meo exemplo, aut opere dedi proximo occasionem gravis lapsus. Affirmat. Sanch. Lib. 1. in *Decal.* c. 6. n. 8. Vasq. 1. 2. *Disp.* 102. c. 3. n. 5. & c. 7. n. 23. Coninch. *Disp.* 32. de *charit.* dub 5. n. 35. Dicastill. de *pœnis.* *Disp.* 9. n. 336. cum quibus sensi in *Tract. de pœnit.* & defacto teneo, etsi fatear sententiam Lugo esse tutam.

Respondeo ergo ad primum probabilius opponi etiam justitiæ, proinde esse peccatum injustitiæ saltè reductivè, quia quævis virtus non solùm obligat, ne directè procuretur violatio ejus, sed etiam indirectè, nempe exemplo pravo positivo.

Respondeo ad secundum non obligari restituere etiam in nostra sententia,

Sanch

Sanch. n. 3, Dicastill. n. 343. Soarez de *charitate Disp.* 10. *Sect.* 2. n. 10. Ratio est, quod obligatio restituendi fundetur in actione perfectè lapsiva iustitiæ, talis autem est sola verè, ac directè influens.

609. Quæres 18. quæ sit culpa, & obligatio primò impediens aliquem àb ingressu Religionis. Secundò extrahentis ex Religione. Tertiò negantis suffragium pro professione.

Respondeo Primò ad Primum vi, aut fraude impediens àb ingressu secundum omnes peccat contra iustitiam mortaliter, quisque enim habet jus, ne violenter, aut fraudulenter impediatur, estque materia gravis, & ideo ex iustitia debet tollere vim aut fraudem. At impediens, aut extrahens ex Novitiatu sine vi, aut dolo, sed blanditijs, & precibus peccat contra solam charitatem Lugo, *de just. Disp.* 9. n. 27. & quidem non mortaliter. Filliuc. *Tom.* 2. *Tract.* 32. c. 6. n. 171. Dian. p. 11. *Tract.* 3. *Resol.* 22. ex communi, etsi enim hoc sit spirituale damnum sat magnum, alter tamen voluntariè patitur, est tamen grande veniale seclusà causà justà Soarez *tom.* 3. *de Relig. Lib.* 5. c. 9. n. 9. addens quod intendens solam dilationem minus peccat, imò vacat omni culpâ si adsit causa justa; unde parentes licitè aliquantulum filios detinent ad probandam eorum constantiam; in margine autem sic habet: qui avertit alterum àb ingressu Religionis solùm precibus, & promissionibus, non graviter peccat, nisi preces sint importunæ, ac sine ulla causa contra certam Spiritûs S. Vocationem.

Respondeo Secundò ad Primum ul-

tra ablatam vim aut dolum, obligatur reparare ex iustitia totum damnum tam temporale, quam spirituale, si quod passus est impeditus à Religione; item debet impeditum inducere ad Religionis ingressum ex charitate, non ex iustitia, Lugo n. 28 Sanch. *Lib.* 1. *Consl.* c. 3 *dub.* 2. n. 8. contra Aragon. quia ablatâ vi, & fraude non ampliùs patitur invitus damnum, si non persuasit ingressum non tenetur ex iustitia procurare ingressum alterius æquè boni, aut eo non reperto ipse ingredi Lugo n. 30. & sequent. contra Scot, Sylvest, Molin *Tom.* 5. *Disp.* 51. n. 8. quia forum externum non condemnaret eum, ut ipse ingrediat, aut alium procuraret, ergo signum est non esse obligationem iustitiæ, idque probatur etiam à priori, quod non sit obligatio compensandi damnum ordinis inferioris per damnum ordinis superioris, si autem deberet ipse ingredi, aut alium substituere, damnum ordinis inferioris deberet compensare per damnum ordinis superioris, nempe per amissionem suæ, aut alterius libertatis jacturam impediti ab ingressu Religionis &c. quæ jactura est damnum temporale ordinis inferioris libertate humanâ.

610. An ex iustitiâ debeat resarcire Religioni damna si quæ patitur occasione per vim, aut fraudem impediti, ut si hic attulisset aliqua Religioni emolumenta, est controversum. Negat Sanchez n. 22. quia Religio nullum habet jus ad emolumenta Novitij ante professionem. Communis apud Lugo n. 33. affirmat, quia etsi Religio non habeat jus dictum, habet tamen jus, ne vi, aut fraude impediatur àb emolumentis spe-

ratis

ratis ab ingressuro, sicut habet jus, ne quis vi, aut fraude impediatur, volentem legare tibi centum, sed impediens tenetur tibi restituere, quantum valet spes legati, etsi ad hoc nullum habeas jus ergo etiam, &c.

Lugo n. 34. Distinguit inter emolumenta per se connexa cum persona impediti, uti est industria ipsius personae. E. g. ex peritia juris &c. & emolumenta per se non connexa, uti si sit dives, aut speret hereditatem, nam ante professionem potest alijs donare, Emolumenta primi generis debet refundere Religioni, quia voluntas ingrediendi est per se connexa cum hisce, emolumentis non minus quam voluntas legandi cum emolumento legati, sed hoc debet resarciri, etsi impeditus ab eo ad illud non habeat jus, ergo etiam emolumenta primi generis debent resarciri Religioni, etsi haec ad illa non habeat jus, unde solutum est fundamentum Sanchezij quatenus huic parti opponitur.

De Emolumentis secundi generis, seu per se non connexis cum persona ingressura subdistinguit, si vi, aut fraude impediatur ingressum Religionis ex intentione, ne bona talia perveniant ad Religionem, amplectitur affirmativam, proinde esse restituenda emolumenta non integrè, sed secundum spem presentem (sunt enim multipliciter impedibilia) & deductis expensis, quia haec prava intentio est vera causa influens in jacturam talium emolumentorum per actionem externam graviter injustam, si verò impediatur sine tali intentione censet opinionem Sanchez esse probabilem, quia cum persona possit ingredi, quin bona sua det Religioni, voluntas per se ten-

dens ad impediendum ingressum, non est causa per se jacturae bonorum respectu Religionis, sed per accidens, cum bona talia per se non sint connexa cum persona.

611. Respondeo Primò ad Secundum in quaestione 18. propositum, si fiat extractio ex Novitiatu, dicta n. 609. de impedito ab ingressione applica extractioni, quae similiter fieri potest cum vi aut fraude, aut sine vi & fraude.

Respondeo Secundò ad secundum in quaestione 18. qui absque vi, aut fraude, sed consilio vel precibus &c. extrahit Professum aut Religiosum societatis post vota emissa simplicia gravissimè peccat tum contra charitatem, tum contra Religionis virtutem, attamen ad nihil ex justitia tenetur Professo, aut dicto Religioso, scienti enim, & volenti non fit injuria, obligatur tamen ex charitate, & quidem plus quam alij regressum ipsius, & poenitentiam procurare. Molin, tom. 5. Disp. 51. n. 3. ob rationem n. 608. in Fin. Ratio autem primi, & secundi est, quod Consilium, aut preces ejusmodi intendunt malum grave proximi, ad cuius oppositum se Religiosus obstrinxit per vota, proinde exitus est sacrilegus, si autem vi, aut fraude est extractus, debet extrahens reparare ex justitia omnia damna spiritualia, & temporalia, peccat enim gravissimè contra justitiam. Hunc applica n. 609. Responsum secundum ad Primum.

612. Difficultas major est, ad quid ex justitia teneatur Religioni extrahens etiam Consilio, aut precibus, aut promissis, si enim peccat contra justitiam, sequitur teneri resarcire totum damnum. Utrum autem peccet contra justitiam, B b b b multum

multum controversatur. Affirmant cit. Molin. Vasq. & communis obligantes ad omnem curam impendendam, ut abstractus reducatur, si abstrahens id nequit facere, volunt Scotus, Sylvest. Palud. &c. ut alium æque commodum inducat, aut si nec hoc, quod ipse abstrahens debeat se offerre Religioni exemplo S. Raymundi ex tali causa ordinem S. Dominici ingressi. Verum hæc opinio quatenus obligat ad procurandum alium, aut quod debeat ipse abstrahens se offerre, est refutata in Fin. n. 609. Ratio affirmativæ est, quod Religio habeat verum, & strictum jus ad Religiosum, & omnia ejus emolumenta, hoc jus violatur per extractionem etiam non violentam, aut fraudulentam.

Negat Sanch. *Lib. 1. Consil. c. 3. dub. 2. n. 6.* Less. *c. 8. dub. 3. n. 16.* Lugo. *n. 41.* quia quando causa principalis non peccat contra justitiam, etiam non peccat contra justitiam causa secundaria, sed professus egrediendo non peccat contra justitiam, sed contra virtutem Religionis, etsi sit causa Principalis, utpote causa exequens, ergo nec peccat causa secundaria, talis autem est consulens &c. comparativè ad exequentem.

Respondent affirmantes, sive Professus obligetur ex justitia, sive ex obedientia procurare bona ordini, hic habet verum jus ad commoda àb eo procuranda, ergo ijs absque injuria ordo nequit privari, estque egressio verè Ordini injuriosa, atque adeò etiam privatio commodorum temporalium, cum qua per se connectitur egressio, est injuriosa Ordini.

Reponit Lessius *n. 18. & 19.* primò negando àb abstrahente fieri injuri-

am, quæ sit contra justitiam, sed contra virtutem Religionis, quæ non obligat ad restitutionem. Secundò etsi verius sit, quod egressio sit injuria opposita juri, quod habet Ordo in eum, quia tamen non obligatur ex justitia, sed sola obedientia procurare emolumenta Ordinis, idcirco horum non procuratio ut pendens ab egrediente non est injustitia, consequenter nec suadens egressionem, etsi sit injustus relatè ad egressionem, non tamen respectu damni alterius distincti, si quod sequitur ex ipsa injusta egressione, nec ex suasionem, sed immediatè ex Libera voluntate egredientis, oppositum sit, quando vi, aut fraude extrahitur.

Respondeo utramque sententiam esse probabilem, præfero tamen affirmativam, quia etsi ipse Religiosus non sit injustus contra Religionem, sed Sactilegus, cum ex justitia non teneatur curare commoda Religionis, quia tamen Religio habet jura sicutis, ac dominium professi, etiam habet jus ad rem in emolumenta àb eo promanatura, hoc jus lædit extrahens consequenter est verè injustus.

613. Pro coronide ad secundum punctum superioris quæstionis nempe 18. n. 609. propositæ circa restitutionem per vim, aut fraudem inducentis ut Professus, aut Novitius egrederetur, aut ne quis Religionem ingrederetur, plura tradit Vasq. apud Lugo *de just. Disp. 9. n. 45.* qui colligit sequentem Regulam in sententia Vasquezij, si is, qui induxit, fraudem, vel vim abstulit post tempus illud, quo aliquis Religionem ingredi volebat, vel donationem facere &c. obligatur damna resarcire, secus si ante illud tempus fraus, aut vis ablata verè fuit

fuit. Idem ferè Sentit Sanchez *n. 19.* ubi de extra hente vi aut fraude Professū, docet, quod si extrahens manifestet veritatē, tollatque vim extracto Religioso, qui tamen nolle regredi ad Monasteriū, non teneatur de damno in futurum secuturo ipsi Monasterio, quia tota iniustitia consistebat in vi, & dolo, quo ablato nequit amplius esse causa iniusta respectu damni sequentis

Lugo *n. 49.* censet Regulam præfatam procedere, si ita retractetur vis, aut dolus, ut postea nullatenus ea de causa moveatur inductus ad non regrediendum, aut non ingrediendum Religionem nec in affectus subsequentes aliquem influxum habeat facta vis, aut dolus, tunc omnino illi imputari non possunt sequentia damna, nec debet reparare, id tamen rarissimum esse, ut post sublatam vim aut fraudem adhuc non moveatur a causa posita per extractorem, hic enim sustulit primum fervorem non facile recuperabilem, aut si posuit aliquid reddens difficiliorem redditum, ut si mores corruptis curis secularibus, aut debitis intricavit, igitur ordinariè iniustus impeditur etiam sublatā vi, aut fraude influit in damna, consequenter debet refarcire Religionem non integrè, sed secundum proportionem spei, ut superius dictum. Imò frequenter cessat in totum, aut potiore ex parte obligatio restituendi, ut si defectus extracti facile suppleatur per alium æque utilem monasterio; Lugo *n. 52. in fin. ex Vasq. & Less.*

614. Respondeo ad Tertium *n. 609* propositæ quæstionis 18. Punctum, Novitio negantes suffragium absque causa iusta peccant mortaliter tum contra charitatem, tum contra

justitiam legalem, tum commutativam. Pars Prima est communis cum Lugo *n. 54.* Soarez &c. contra Sanch. *Lib. 5. in Decal. c. 4. n. 59.* (e fundantem in hoc: Novitius absque causa egrediens non peccat mortaliter, ergo nec Religio cum non admittens ad Professionem. Verùm disparitas est, quod sponte exiens nullam incurrat notam, secus dimissus, cum sciant omnes volentem non dimitti ullum, nisi ob defectus naturales, aut morales reddentes inhabilem, aut minus aptum, quæ opinio non potest non esse gravi dedecori dimisso, proinde nequit a mortali contra charitatem excusari Religio, aut Prælatus absque causa sufficiente dimittens. Advertit autem Lugo *n. 55.* ad licitè dimittendum non requiri defectus notabiles, sed sufficit, quod sanitas, aut indoles, aut aliud Novitij talentum minus utile Religionem videatur, ut si parentum indignatio parentum obesse ordini timeatur.

Pars Secunda probatur cum Sporer *Tract. 5. in Decal. c. 1. n. 143.* quod hoc sit contra officium suffragatorum, horum enim muneris est iudicare de aptitudine & causæ meritis, atqui iudicare absque causa iusta aliquem non esse aptum Religionem est gravis disordinatio contra communitatem talem Religiosam consequenter contra justitiam Legalem, cuius est procurare bonum communitatis.

Probatur pars tertia quod receptio Novitij sit contractus mutuos onerosus, vi cuius Religio offert allimenta, probationem, examen, & iudicium legitimum ferendum de Novitij Professione secundum experimenta probati-

bationis, Novitius verò ex parte sua subit onus probationis, periculum majoris damni si fortè non correspondebit. Est ergo contra contractum onerosum, atque adèd contra justitiam commutativam absque justa causa ad professionem non admittere.

An qui absque causa egreditur ex Novitiatu debeat expensas Monasterio refundere, communior veriorque sententia apud Lugo n. 61. Negat teneri etiam ad partem contra aliquos benâ fide ingredientem, affirmat verò de ingrediente malâ fide, seu animo re-

deundi ad sæculum, unde scholasticus societatis vora emittens animo exeundi peractis studijs, teneretur refundere, licèt postea extorqueat dimissionem, quia decipit injustè societatem, Lugo n. 65. Ratio primæ partis suadet ex praxi Religionum. Ratio secundæ, quod tunc dolus Novitij de causam contractui, de quo proxime est dictum cum damno religionis. Hæc Ratio etiam probat partem tertiam, deduci tamen deberet valor operæ à Novitio, aut scholastico Societatis Religionis præstitæ.

ARTICULUS. XIII

De Beneficijs seu privilegijs à jure statutis pro, aut contra debitores aut circa contractus.

615. **Q**uæres Primò quid sit beneficium senatûs Consulti Macedoniani. Respondeo esse illud, vi cuius parentes, si quid sinè horum scitu est filijs familias concessum, & in non necessaria, aut utilia, aut parentibus commoda, sed in ludicra, superba, comestationes &c. expensum excipi potest contra mutuatores postulantes solutionem, ac debitum non solvi, ita habetur in *Legibus ff. de S. C. Macedoniano* de quo vide n. 116.

Quæres secundò quid sit beneficium Senatûs consulti Vellejanum, de quo in *LL. C. ad Senat. consul. Vellejanum* ? &c

quibus in casibus cessat ejus usus? Respondeo ad Primum, quod sit id, vigore cuius succurritur faminis propter eorum imbecillitatem, simplicitatem, ac facilitatem iminentis ejusdem deceptionis, ne earum fidejussio non confecto publico instrumento à tribus testibus subscripto sit ullius Roboris ad pariendum obligationem, sive civilem, sive naturalem, confecto verò instrumento solenni datur quidem creditori actio, mulieri verò opus est oppositione exceptionis ex senat. consult. Vellejano, si velit liberari àb obligatione per L. 23. §. fin. e. ad senat. Consult. Vellejan. imò jurè novissimo *Novell. 134.*
cx